

Náhradní rodinná péče a její realizace v praxi s důrazem na proces osvojování dítěte

Tereza Barabášová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza BARABÁŠOVÁ**
Osobní číslo: **H08167**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Náhradní rodinná péče a její realizace v praxi
s důrazem na proces osvojování dítěte**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek
Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru
Provedení výzkumu
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu
Přijetí odpovídajících závěrů
Doporučení pro praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999.

SCHOLLER, J.-E.: Adopce, vztah založený na slibu. Brno: Návrat, 2002

KOVARÍK Jiří a kol. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: SNRP a Portál, 2004.

MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1999.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Milan Smola**

Datum zadání bakalářské práce: **22. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

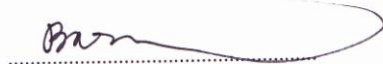
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 5. 2012

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce pojednává o realizaci náhradní rodinné péče v České Republice. Definuje jednotlivé formy náhradní rodinné péče. Rozebírá procesy, kterými procházejí budoucí náhradní rodiče od podání žádosti. Obsahuje rady a připomínky pro období po přijetí dítěte a popisuje úskalí výchovy přijatých dětí. V praktické části subjektivně popisuje systém náhradní rodinné péče z pohledu respondentů a nahlíží na jejich zkušenosti coby žadatelů, pozdějších pěstounů a adoptivních rodičů.

Klíčová slova:

Náhradní rodinná péče, adopce, osvojení, poručenství, ranná pěstounská péče, dětský domov, kojenecký ústav, ústavní zařízení, sociálně-právní ochrana dětí, sociální pracovník

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the system of substitute family care implementation in the Czech Republic. It defines its constituent forms and concentrates on the routines which the future foster parents have to undergo since the beginning of their application. It contains recommendation and remarks for the period after adopting the child and describes the upbringing problems of these children. In the practical part it focuses on this system from the respondents point of view subjectively and looks their experiences as the applicants and fosterers.

Keywords:

Foster-family care, institutional facility, foster care, adoption, appropriation of the child, SOS Children's Villages, orphanage, orphanage for infants. applicant, Social-legal protection of the children, social worker

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat všem lidem, kteří mě po dobu zpracovávání mé bakalářské práce podporovali. Jmenovitě zejména vedoucímu práce Mgr. Milanu Smolovi za cenné rady a připomínky při zpracovávání práce. Rovněž děkuji nejbližší rodině za toleranci a podporu.

Prohlašuji,

že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvádím v ní veškeré prameny, které jsem použila.

Tereza Barabášová

Obsah

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR.....	12
1.1 Náhradní rodičovství z hlediska psychologického	14
1.2 Formy náhradní rodinné péče	16
1.2.1 Osvojení (adopce).....	16
1.2.2 Přímá (otevřená) adopce.....	17
1.2.3 Pěstounská péče.....	19
1.2.4 Poručenství a opatrovnictví	20
1.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu (raná pěstounská péče).....	21
1.3 Jak žádat.....	23
1.3.1 Spisová dokumentace žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče.....	24
1.3.2 Odborná příprava budoucích náhradních rodičů	25
1.3.3 Období po zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se náhradními rodiči	27
1.3.4 Poradní sbory	28
2 DÍTĚ V NÁHRADNÍ RODINĚ.....	28
2.1 Přijaté děti.....	29
2.1.1 Základní potřeby dětí podle Langmeiera a Matějčka	32
2.2 Příchod domů	33
2.3 Říci nebo neříci?	35
2.4 Pomocná literatura pro náhradní rodiče a děti.....	38
2.4.1 Kniha života.....	38
3 DESATERO NÁHRADNÍCH RODIČŮ PODLE MATĚJČKA.....	39

II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 REALIZACE VÝZKUMU	44
4.1. Dílčí cíle.....	44
4.2 Metodika výzkumné části	45
4.3 Předvýzkum	45
5 VLASTNÍ VÝZKUM.....	46
5.1 Zpracování údajů a metoda trsů s tematickým přeryvem	47
5.2 Seznámení s respondenty	47
5.3 Výsledky výzkumu.....	48
ZÁVĚR.....	62
SEZNAM LITERATURY	63
SEZNAM PŘÍLOH.....	66
PŘÍLOHY	67

Úvod

„Když mám před sebou zprávu, že 70% prodejců Nového Prostoru jsou absolventi dětského domova, asi je něco špatně. Když mám statistiku ministerstva vnitra, že 55% dětí, které prošly dětskými domovy, a 86% dětí, které prošly výchovnými ústavami, spáchalo v dospělosti trestný čin, zase je něco špatně. Tyto ústavy neplní svoji funkci.“

Miloslav Macela, MPSV

Důležitost rodiny není podle mého názoru nutné neustále popisovat. V poslední době se společenské debaty týkají rodiny více, než kdy jindy, více se poukazuje na nutnost její ochrany a snadnost jejího selhání, ať už se jedná o rozvody, tedy problémy partnerské nebo selhání rodičovské. V případě, že se rodičovské selhání projeví v takové míře, že dítě musí být umístěno mimo svou rodinu, je jednoznačně nejlepší možností řešení situace umístění tohoto dítěte co nejdříve do náhradní rodiny, která by se o něj chtěla postarat. Bohužel, v České republice je stále enormně velký počet dětí umístěno v ústavních zařízeních, za což jsme kritizováni mnoha státy Evropské unie. Ve vládě se však projednává novela zákona O sociálně-právní ochraně dětí, což může znamenat, že se blýská na lepší časy. Pro děti. A následně i pro společnost.

Cílem mé bakalářské práce je v teoretické rovině se detailně seznámit s celým procesem osvojování. Konkrétně se budu zaměřovat na formy náhradní rodinné péče a na to, co čeká lidi, kteří se rozhodnou přijmout cizí dítě do své rodiny. A jelikož takovéto informace se mohou zájemci dozvědět z většiny odborné literatury, značnou část věnuji procesu osvojování dítěte po jeho příchodu domů. Cílovou skupinou této části, která je na pomezí teoretické a praktické formy, jsou především náhradní rodiče. Bylo by mi potěšením, kdyby nějakému náhradnímu rodiči byly tyto informace k užítku. Cílem samostatné praktické části je seznámit se s pohledy žadatelů na náhradní rodinnou péči, nahlédnout do jejich pocitů, jaké byly a jsou nyní.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Náhradní rodinná péče v ČR

“Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.”

Citace ze zákona č.94/1963 Sb., o rodině

Kojenecký věk a období raného dětství hraje v životě každého z nás významnou roli. Primární vztah mezi matkou a dítětem vzniká v rodině, kde je narození dítěte očekáváno s láskou, instinktivně a přirozeně. Díky tomuto poutu se dítě učí důvěřovat lidem, svému okolí i sobě. Pocit jistoty, bezpečí a lásky mu umožňuje rozumět okolnímu světu, navazovat pevné vztahy s dalšími lidmi a svobodně se vyvíjet. Jestliže se primární pouto s matkou nevytvořilo v pravý čas, mělo by se co nejrychleji nalézt náhradní řešení, aby dítě co nejdříve získalo blízkou, mateřskou osobu, která by matku nahradila.¹

Náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny formy péče o dítě, která z různých důvodů neprobíhá v ústavu ani u biologických rodičů. Když rodina neplní svou zodpovědnost vůči dítěti, je důležité, aby bylo co nejdříve nalezeno nové rodinné prostředí či nová rodina, která by byla ochotna se o dítě postarat. Výchova dítěte v dobře fungující rodině je nepochybně ten nejlepší způsob, jak předcházet jakýmkoli pozdějším potížím, jež mohou ovlivnit vývoj dítěte.

K přijímání opuštěných dětí do nových (náhradních) rodin docházelo již odedávna. Byla to praxe běžně užívaná mnoha kulturami. Slovo „adopce“ znamenalo původně „vyvoliti“, tedy děti byly svými novými rodiči vyvoleny. V minulosti se běžně o opuštěné děti starali příbuzní, kmotři nebo spřátelené rodiny, někdy si takové dítě vzala na výchovu rodina cizí. Do sirotčince se tedy dostalo jen málo dětí. Oproti tomu se po 2. světové válce rozvinul systém ústavní výchovy, postavený na myšlence, že materiální dostatek a kolektivní výchova je pro dítě dobrou náhradou rodičů. Do ústavů putovaly všechny děti, které měly problém ve své rodině, a většinou tam také již zůstaly. Následky ústavní

¹ Grohová, Bubleová, Vávrová, Frantíková: Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc! Informace a pracovní listy pro pedagogy. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011

výchovy jsou však většinou katastrofální pro dítě samé a neméně pro společnost. Ve světě tento fakt poznali již před 30 lety a proto rozvinuli bohatou nabídku kvalitní náhradní rodinné péče.²

Dnes je v České republice celkový počet dětí, které jsou v ústavních zařízeních umístěny na základě rozhodnutí soudu, 8989 dětí (údaj k 31. 12. 2009 – zdroj MPSV).³

Na jednání evropského parlamentu, které svolala irská europoslankyně Mairead McGuinness, vyzvaly UNiceF a OHCHR vlády v Evropě a střední Asii k tomu, aby se při přípravě nových národních pravidel a postupů, při sestavování rozpočtů a při navrhování služeb řídily potřebami a právy nejmenších dětí a zároveň dodržovaly mezinárodní a evropské normy. Součástí této výzvy je také žádost, aby děti byly do ústavních zařízení umisťovány pouze krátkodobě v zájmu vyřešení naléhavých problémů nebo v rámci předem naplánovaných opatření na dobu nejdéle šesti měsíců.⁴ V souvislosti s tímto tématem je také nutné uvést, že vláda ČR připravuje naprostou transformaci ústavní a náhradní rodinné péče.

Náhradní rodinná péče se v České republice řídí:

- zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o rodině)
- zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

² Institut náhradní rodinné péče, dostupné na: <http://natama.cz/?sid=19/>

³ Středisko náhradní rodinné péče. Adopce.com, průvodce náhradní rodinnou péčí: Praha, Spolu dětem o.p.s, 2010, s. 28

⁴ Folda, J. Informační středisko Mikuláš o.p.s., dostupné na: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/tiskova_zprava_transformace_systemu.pdf

- Haagskou úmluvou o ochraně dětí a mezinárodním osvojení z roku 1993
- zákonem č. 97/1963Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
- zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

1.1 Náhradní rodičovství z hlediska psychologického

„Není otcem a matkou dítěte jenom ten, který dítě počal či porodil, nýbrž ten, který dítě vychoval a uvedl do společnosti. A tato základní teze jde ještě dále – že totiž ten, který je sice biologickým rodičem, ale neplní či nesplnil požadavek kladený na pravé rodičovství, rodičem dítěte přestává být, ztrácí na dítě jakýkoli nárok. A naopak, kdo se o dítě stará, řádně je vychovává a uvádí do společnosti, i když dítě nepřivedl na svět, stává se jeho pravým opakem.“⁵

Odborník na náhradní rodinnou péči prof. Matějček metaforicky přirovnal rozdíl mezi rodičovstvím biologickým a náhradním k rozdílu mezi jízdou na tříkolce a na kole. V mnohém je to podobné – šlape se a kroutí řídítky. Při jízdě na bicyklu však musíme navíc držet rovnováhu do stran. Jízda na kole není těžká, ale není to samozřejmost. Je to dovednost, kterou je třeba si osvojit. Podobný rozdíl je mezi náhradním a biologickým rodičovstvím. Obě jsou si v mnohém podobné, ale přesto náhradní rodiče musejí mít navíc znalosti, dovednosti a schopnosti, které biologičtí rodiče často vůbec nepotřebují.⁶ Do náhradních rodin přicházejí děti se značnou psychickou zátěží v důsledku toho, co zažily. Jedním ze způsobů, jak si mohou zájemci udělat alespoň malou představu o tom, jaké děti

⁵ RADVANOVÁ, S.; KOLUCHOVÁ, J.; DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. str. 10

⁶ KLIMEŠ, J. *Budování identity dítěte* [online]. 2008 [cit. 2012--10] dostupné na: < http://nahradnirodina.cz/files/File/identita_web.pdf >

jdou do náhradní rodinné péče, je návštěva některého ze zařízení ústavní péče, tedy návštěva dětského domova nebo kojeneckého ústavu. To, že blíží zjistí, co to ta náhradní rodinná péče je a jaké problémy může přinášet, může vést zájemce k uvědomění si vlastních motivů a hranic.⁷

Motivace žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče bývá různá, nejčastějšími důvody jsou však nemožnost zplodit biologické dítě, na druhé straně však také altruistické tendence. Mnozí lidé byli konfrontováni s nepříjemnými životními zkušenostmi a na náhradní rodinnou péči se spoléhají jako na “konečné řešení”. V tomto případě se jedná většinou o páry neplodné, samotné jedince nebo páry, které mají negativní zkušenost s úmrtím biologického dítěte z různých důvodů. Je však potřeba si uvědomit, že náhradní rodičovství není totožné s biologickým a to ani v případě, že se dítě dostane do rodiny v raném věku. V mnoha případech jinak se na náhradní rodinnou péči dívají žadatelé s vlastními biologickými dětmi. Jejich mateřské a rodičovské pudy již měly šanci být uspokojeny, což hraje velkou roli mimo jiné v kladení nároků na přijaté dítě. Často předcházelo žádosti dlouhodobé přemýšlení a touha “jednou” pomoci opuštěnému dítěti. Motiv zde očividně tedy není naplnění svých potřeb, ale naplnění potřeb dítěte.

Pěstounské a osvojitelské rodiny se od většiny ostatních rodin odlišují tím, že vychovávají „cizí“ dítě. *“Pro adoptivní matku odpadá těhotenství, porod, šestinedělí, kojení, intimní sžívání s dítětem v prvních dnech (a zpravidla i měsících) po narození, objevování svých a otcových rysů v dítěti a pozvolné přizpůsobování vlastních ideálů realitě. Na místo toho přichází nárok na náhlé přizpůsobení už existujícímu dítěti, s jeho individuálními vlastnostmi, individuálním rytmem fyziologických funkcí, individuální vývojovou dynamikou. Je tu objevování neznámých “cizích” rysů v dítěti.”*⁸ O tomto rozdílu je potřeba mluvit jak v rodině blízké a vzdálenější, tak i v širším okolí. Důležité je nestránit se, udržovat běžné kontakty s lidmi v okolí a také s jinými pěstounskými rodinami, účastnit se různých akcí, pobytů a setkání s ostatními náhradními rodiči.

⁷ KONEČNÁ, H., KOUBOVÁ, L.: Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010. str.7-8

⁸ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., Počátky našeho duševního života. Olomouc 1986, s. 277

Nejdůležitější je však neváhat požádat o odbornou pomoc, pokud si někdy dospělí nevědí rady. Určitě to neznamená, že jako rodiče selhali.⁹

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Všechny formy náhradní rodinné péče jsou právě upraveny zákonem č. 94/1963 Sb. o rodině a zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. O všech formách náhradní rodinné péče rozhoduje soud.

1.2.1 Osvojení (adopce)

Osvojení je právně zakotveno v § 63 - § 73 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a osvojení nezrušitelné v § 74 - § 77 zákona o rodině. Pro osvojované dítě je stanovena minimální věková hranice jeden rok. Podmínkou osvojení je tzv. právní uvolnění.

Právně volné dítě je dítě:

- k jehož osvojení dali souhlas rodiče dítěte;
- jehož rodiče o něj po dobu nejméně 6-ti měsíců neprojevovali opravdový zájem;
- jehož rodiče o něj po dobu nejméně 2 měsíců po narození neprojevovali žádný zájem;
- jehož rodiče zemřeli;
- jehož rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti;
- jehož rodiče nemají způsobilost k právním úkonům.

To, že je dítě právně volné však nemusí automaticky znamenat, že je vhodné k osvojení. Nejčastěji bývají osvojovány děti kojeneckého nebo batolecího věku, zdravé a z tzv. běžné populace nebo takové, na nichž není ve zjevu patrný odlišný minoritní původ.

⁹ MICHALOVÁ, A. Vznik pěstounské rodiny v praxi. Právo a rodina, 2008, 1, s. 23-24.

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči, a to jak v případě osvojení prvního tak i druhého stupně. Osvojit si lze pouze dítě nezletilé a mezi dítětem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl. O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně tři měsíce, po které zájemce o dítě pečuje zcela na své náklady, tzv. předadopční péče.¹⁰ Ročně bývá v ČR osvojováno cca 500 dětí.¹¹ Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi, dítě získává také příjmení nových rodičů. Vztah mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je tedy příbuzenský.

Právní norma rozlišuje dva typy adopce:

1. „**Zrušitelná**“ **adopce**, tj. adopce 1. stupně (prosté osvojení), je péče, kdy přecházejí práva a povinnosti rodičů na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedeni původní rodiče dítěte. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou osvojením zanikají. Tento typ osvojení je využíván pro děti mladší jednoho roku a lze zrušit.

2. „**Nezrušitelná**“ **adopce**, tj. adopce 2. stupně je v praxi častěji využívána a od prosté adopce se odlišuje tím, že osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte namísto rodičů. Toto osvojení nelze zrušit. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte nebo jedinec. Osvojení jedincem je podle zákona možné v případě, že je předpoklad, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání.

S ohledem na výše uvedené podmínky má opuštěné dítě šanci dostat se do osvojení nejdříve asi tak ve dvou měsících věku, v případě, že je posuzován nezájem rodičů, bývají děti umísťované do osvojení půlroční i starší.¹²

1.2.2 Přímá (otevřená) adopce

¹⁰ MATEJČEK, Z. a kol., Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál 2002, s. 14

¹¹ <http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/osvojeni.htm#11>

¹² <http://prima-adopce.webnode.cz/o-nas/>

Přijetí dítěte bezprostředně po narození je možné pouze v jednom jediném případě, a to v tzv. přímém osvojení. Specifikum tohoto osvojení je mimo jiné v tom, že biologická matka či oba rodiče osobně předávají dítě do péče konkrétních budoucích osvojitelů. Mnoho lidí o této možnosti jak zaopatřit své dosud nenarozené dítě ani netuší a od sociálních pracovníků se to ani nedozví. Sociální pracovníci nám v tomto nijak nepomohou, ze zákona nesmí seznámit maminku dítěte, která chce dát děťátko k přímé adopci s budoucími rodiči, což je, jak jistě většinu lidí napadne, "proti zdravému selskému rozumu".

Klasicky se nabízí většinou jen "jedna možnost" - klasické osvojení a tím i pobyt miminka v ústavu minimálně na dva měsíce, což není zanedbatelná doba. Ačkoli náš zákon o rodině tento typ adopce uvádí na prvním místě a třebaže je v zájmu dítěte, aby do nové rodiny přišlo co nejdříve, bez mezistanice v kojeneckém ústavu, náš stát se rozhodl tento typ osvojení, v zemích EU zcela běžný, nezprostředkovávat a ustanovením § 20 zákona o sociálně-právní ochraně dětí ji vyňal ze své kompetence. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) zastává názor, že přímou adopci si mohou mezi sebou dohodnout pouze sami biologičtí rodiče a budoucí osvojitelé, pokud se navzájem znají. Podle MPSV nemůže nikdo, ani osoba pověřená výkonem sociálně-právní ochrany dětí, rodičům vhodnou prověřenou rodinu doporučit. Přitom prověřených zájemců o přímou adopci víc než dost. Jestliže ale rodiče nikoho vhodného, kdo by chtěl osvojit jejich miminko, neznají, má děťátko smůlu – jeho cesta vede do kojeneckého ústavu.

Při tomto způsobu osvojení je však třeba počítat s rizikem, že si matka své předchozí rozhodnutí rozmyslí v době předadopční péče a dítě se rozhodne si ponechat. Pro dítě je však prokazatelně lepší, když se z rodiny vrátí k matce, než když na její rozhodnutí čeká v ústavu. Tento případ byl podle FOD zaznamenán pouze jednou.

Hlavní rozdíly přímé adopce "přes FOD" oproti běžnému osvojení:

- děťátko přichází k novým rodičům hned z porodnice, ve stáří několika dnů, na základě protokolu o předání dítěte do předadopční péče;

- rodiče a budoucí osvojitelé se podle svého přání mohou, ale také nemusí setkat, např. v porodnici, na FOD či jinde - nechtějí-li se setkat, zajišťuje předání miminka pracovník FOD;
- rodiče resp. nejčastěji osamělé matky, kteří se na FOD se žádostí o zprostředkování přímé adopce obrátí, jsou obvykle motivováni snahou zajistit dítěti co nejlepší dětství a uchránit je před pobytem v kojeneckém ústavu;
- rodiče mohou svůj souhlas odvolat až do právní moci osvojení, v úvahu by pak mohlo přicházet i svěřeni do výchovy nebo do pěstounské péče potencionálních osvojitelů;
- až do právní moci osvojení (které lze provést nejdříve po uplynutí tříměsíční předadopční péče), není obvykle zajištěno hmotné zabezpečení dítěte, tj. pobírání přídatku na dítě a mateřské. Toho lze dosáhnout svěřením dítěte do péče předběžným opatřením, které se však rodičům doručuje, ledaže by byli v řízení zastoupeni. Osvojitelky tuto situaci často řeší dovolenou a neplaceným volnem, příp. ukončením pracovního poměru. V tomto směru se FOD snaží o změnu legislativy, která by i v hmotném zajištění postavila přímou adopci naroveň anonymnímu osvojení.¹³

1.2.3 Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů a v právních předpisech o sociálním zabezpečení.

Pěstounská péče je formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě se svěřuje do péče samostatné osobě nebo manželskému páru. Pěstouni mají

¹³ <http://prima-adopce.webnode.cz/o-nas/>

právo rozhodovat o běžných věcech dítěte. Rozhodování o nejdůležitějších otázkách (např. o volbě povolání, cestování dítěte do zahraničí apod.) zůstává vyhrazeno pokrevním rodičům, pokud jsou zbaveni rodičovských práv, rozhoduje soud. Pěstounská rodina je navštěvována 2x ročně sociální pracovníci a výchova dětí je pod dohledem OSPOD. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte. Pěstounská péče zaniká uplynutím 18 let. Pěstounská péče může být také zrušena v době jejího trvání rozhodnutím soudu.

V případě svěřeni dítěte do této péče není zásadně vyloučen styk původních rodičů s dítětem. Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče ve věku, kdy je schopno posoudit její obsah, má být zajištěno také jeho vyjádření.

V praxi se uplatňují dva typy pěstounské péče:

Individuální pěstounská péče probíhá v běžném rodinném prostředí.

Skupinová pěstounská péče se realizuje v tzv. zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče, a to buď v rodinných buňkách, nebo v SOS dětských vesničkách. Pěstounskou péčí je zde pověřena sama matka-pěstounka. Matka-pěstounka se svěřenými dětmi bydlí v samostatném domě, přičemž skupina 10-12 takovýchto domů představuje Vesničku.

1.2.4 Poručenství a opatrovnictví

Podle novely zákona o rodině vznikl staronový institut poručenství. Dítěti je stanoven soudem poručník v těchto případech:

- rodiče dítěte zemřeli;
- rodiče dítěte byli zbaveni rodičovské odpovědnosti;
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti ;
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

V případě, že poručník péči o dítě osobně vykonává, má on i dítě nárok na hmotné zabezpečení, jako je v případě pěstounské péče. Výkon funkce poručníka je pod pravidelným dohledem soudu.

Další formou náhradní rodinné péče je, kdy je dítěti ustanoven opatrovník. O jeho ustanovení rozhoduje soud. Opatrovník je dítěti ustanoven např. při řízení o osvojení, vykonává pouze některá rodičovská práva, není zákonným zástupcem dítěte.

1.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu (raná pěstounská péče)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je relativně novým institutem náhradní rodinné péče, jenž byl do zákona o rodině začleněn v souvislosti s novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a to zákonem č. 134/2006 Sb., s účinností ode dne 1. 6. 2006.

Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu (dále jen PPD) je umožnit dítěti návrat zpět do jeho rodiny v nejkratším možném čase. Zároveň se poskytuje jeho rodině veškerá možná pomoc tak, aby důvody, pro které byla nařízena tato péče, pominuly. Dítěti tedy není nahrazována rodina, pouze je mu po určité době nahrazováno rodinné prostředí.¹⁴

Můžeme říci, že jde o rodinnou, individuální formu péče, která by měla být nezletilým dětem poskytována po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů nebo i v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Děti, které náhle nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči, mohou být tedy umístěny do přechodných pěstounských rodin.

O svěřeni dítěte do této formy náhradní rodinné péče rozhoduje výhradně soud na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí. Přechodná pěstounská péče je stanovena plánem péče o dítě po pečlivém vyhodnocení jeho situace. Rodina průběžně spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí, je provázána, pravidelně supervidována a školená.

¹⁴ Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník z VI. celostátního semináře NRP. Brno: TRIADA-poradenské centrum, o.s.,

Důležitým aspektem pěstounské péče na přechodnou dobu je, že soud je povinen každé 3 měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro pobyt dítěte u pěstounů po přechodnou dobu. Soud pěstounskou péči na přechodnou dobu zruší z vážných důvodů, nebo jestliže již splnila svůj účel či sami pěstouni o to požádali.¹⁵

Důvody umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu:

Jedním z důvodů umístění nezletilého dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu může být například dlouhodobá hospitalizace rodičů v nemocnici. Dítě může být také svěřeno do přechodné pěstounské péče na dobu, než je dán rodiči souhlas s jeho osvojením bez vztahu k určitým osvojitelům.

Velmi důležitým aspektem funkčního poskytování této formy pěstounské péče je předpoklad, že žadatelé o PPPD jsou psychicky zdatní na to, aby dítěti dali veškerou svou péči a zároveň si k němu nevytvořili hlubší vazbu. Ohled se musí brát také na biologické děti pěstounů. Nedoporučuje se, aby se s touto pěstounskou péčí setkaly ve své rodině děti mladší 6-10 let. Takto malým dětem nejde dost dobře vysvětlit princip fungování a vysvětlit jim, aby si k novému členu rodiny nevytvářely blízký vztah.

Vhodnost žadatelů o výkon přechodné pěstounské péče je odborně posuzována jako u žadatelů o klasickou pěstounskou péči, tzn., že musí absolvovat psychologické vyšetření, posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem a také odbornou přípravu fyzických osob pro přijetí dítěte do rodiny. S ohledem na zvýšenou náročnost péče o děti v přechodné pěstounské péči musí pěstouni absolvovat přípravu na přijetí dítěte do rodiny ve větším rozsahu s tím, že je doporučeno 70 hodin přípravy. Z hlediska finančního zajištění náleží pěstounům i dětem v přechodné pěstounské péči dávky pěstounské péče ze systému státní sociální podpory, a to zatím ve stejném rozsahu jako v ostatních případech svěřeni dítěte do klasické pěstounské péče. Vláda ČR však chystá rozsáhlou transformaci náhradní rodinné péče v ČR a rané pěstounské péče se bude týkat zejména.

¹⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf

1.3 Jak žádat

Zprostředkováním začíná vlastní proces zajišťování náhradní rodinné péče pro dítě, který zaručuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a ochranu jejich zájmů.

Proces zprostředkování má několik fází a podle §20 zákona o SPO spočívá:

- ve vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče;
- ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny;
- v odborné přípravě fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny;
- ve výběru určité fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte.¹⁶

Základním článkem při zprostředkování NRP je krajský úřad. Je tomu zejména z toho důvodu, že je třeba docílit zachování anonymity u dětí a žadatelů.¹⁷ Vlastní zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče spočívá v tom, že krajský úřad zjistí, zda se pro určité konkrétní dítě vhodné k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče vedené v evidenci dětí, nachází v evidenci žadatelů vhodná osoba.

Pokud se manželé či jednotlivec rozhodnou přijmout opuštěné dítě, musí k tomu získat nejprve doporučení příslušného úřadu a tím je obecní úřad obce s rozšířenou působností, oddělení sociálně-právní ochrany dítěte. Zde žadatele sociální pracovnice seznámí s úředním postupem, povede s nimi rozhovor, který je zaměřen mimo jiné na důvody a motivaci přijmout dítě. Poté jsou žadatelé obeznámeni s dalšími potřebnými náležitostmi k podání žádosti. Žádost o zprostředkování může podat fyzická osoba, která je občanem České republiky a má zároveň na jejím území trvalý pobyt. Cizinec může žádost uplatnit v případě, pokud má na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo je hlášen k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů.

¹⁶ Mudr. Mlčoch, Z., 2012, dostupné na: <http://www.bezplatnapravnioporadna.cz/online-zdarma/ruzne/zneni-vynatky-definice/10020-adopce-osvojeni-a-pestounska-pece-informace.html>

¹⁷ Novotná, V., Průšová, L. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004, s. 99.

1.3.1 Spisová dokumentace žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče

Obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatele shromáždí potřebné doklady pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a založí spisovou dokumentaci o žadateli.

Spisová dokumentace žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče obsahuje:

- žádost s osobními údaji;
- doklad o státním občanství nebo o povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu na území ČR;
- potvrzení o zdravotním stavu žadatele potvrzení o finanční situaci;
- opis trestního rejstříku (vyžádá si příslušný úřad);
- zprávu o sociálních poměrech (vypracovává sociální pracovnice);
- písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany, zprostředkující osvojení nebo pěstounskou péči, je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování a také kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností, uvedených ve spisové dokumentaci;
- písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny, jestliže úřad považuje takovou přípravu za účelnou (obsaženo v žádosti);
- stanovisko úřadu k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče;
- zprávu sociální pracovnice o bytových materiálních podmínkách žadatelů zpracovaná na základě návštěvy v místě bydliště;
- reference z pracoviště;
- reference z místa bydliště.

Výše uvedená spisová dokumentace o dítěti a o žadateli, tvoří základní spisový materiál, z něhož se při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajským úřadem a poté i ministerstvem vychází. Po posouzení a zpracování všech dostupných informací je žádost a veškerá dokumentace předána krajskému úřadu.

1.3.2 Odborná příprava budoucích náhradních rodičů

„Náhradní rodičovství je natolik vážná věc, že ho nemůžeme svěřit amatérům. Dítě není žádná rukavice, která by se mohla přehazovat a vyměňovat, jak koho napadne.“¹⁸

Mnohé náhradní rodiny selhávají a tomuto jevu se dá často spolehlivě předejít dostatečnými odbornými znalostmi specifík přijatého dítěte. Mnoho z náhradních rodičů si vytváří iluze o dítěti a těm následně věří. Zdaleka nestačí jen chtít pomoci, v případě, že náhradní rodič nerozumí tomu, co dítě prožívá, může navzdory dobré vůli dítěti ublížit.¹⁹ Proto jednou z podmínek pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče je, že se žadatel o svěření dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče účastní přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou od roku 2006 zajišťuje krajský úřad.²⁰ Zákon o SPO uvádí v § 19a tuto přípravu jako součást odborného posouzení žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči. Z přípravy by se však neměla stávat součást rozhodovacího procesu, zda tito konkrétní manželé mohou či nemohou být náhradními rodiči. Pochopitelně nelze vyloučit, že v průběhu přípravy vyjdou najevo skutečnosti, které jsou v rozporu se smyslem náhradní rodinné péče, mělo by se však jednat o výjimky. V přípravě by mělo jít o upřesnění toho, jaké dítě najde v konkrétní rodině nejlepší zázemí pro svůj další vývoj. Ostatně žadatelé byli posuzováni všemi předešlými způsoby.²¹

Zákon nijak nespécifikuje cíle, obsah, rozsah, formu přípravy ani požadavky na poskytovatele přípravy. Z této skutečnosti vyplývá, že je v kompetenci krajského úřadu

¹⁸ MATĚJČEK, Z. a kol., Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál 2002, s. 12

¹⁹ Škoviera, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007, s. 61.

²⁰ Mudr. MLČOCH, Z., 2012, dostupné na: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/zneni-vynatky-definice/10020-adopce-osvojeni-a-pestounska-pece-informace.html>

²¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. Příprava pěstounů a osvojitelů. Brno: Trialog 2002, s.7

přístupovat k žadatelům individuálně a v případech, kdy žadatelé přípravu z různých důvodů nepotřebují nebo potřebují jen v menším rozsahu, mohou přípravu zkrátit nebo od ní i upustit. Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, které je ovšem jen doporučením, definuje cíle takto:

1. poskytnout žadatelům přístupnou a pozitivní formou dostatek odborných informací o specifikách náhradní rodinné péče;
2. umožnit žadatelům utvářet si konkrétní představu o budoucím fungování jejich rodiny v souvislosti s příchodem „nevlastního“ dítěte;
3. získat kvalifikované informace o žadatelích, jejich chování a prožívání a vyhodnotit je ve vztahu k možnému přijetí dítěte.²²

Účastníci vstupují do přípravy s velmi rozdílnou úrovní informovanosti o problematice náhradní rodinné péče. Až dosud se zabývali spíše vlastními potřebami, svou bezdětností a možnostmi řešení vlastní situace. Proto je důležité ukázat reálnou situaci z pohledu sociálně osiřelého dítěte, jeho potřeb a možností řešení. Příprava je nabídkou podpory a potřebných informací pro závažné životní rozhodnutí účastníků, jakým přijetí dítěte rozhodně je.²³ S kladným ohlasem účastníků se setkává diskuze s pozvanými osvojiteli nebo pěstouny, kteří již dítě v náhradní rodinné péči vychovávají. Do příprav se zvou také dospělí, kteří vyrůstali v náhradní rodině. Jejich zkušenosti a zážitky jsou velkým přínosem pro celou přípravu.²⁴

Účastníci obdrží na posledním setkání osvědčení o absolvování přípravy, s vyznačením počtu absolvovaných vyučovacích hodin. Po ukončení každé přípravy také nastává další důležitý bod spolupráce mezi lektorským týmem a orgány sociálně právní ochrany. V podstatě jde o předání informací o tom, jak příprava proběhla, jaký byl její

²² KONEČNÁ, H., KOUBOVÁ, L.: Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010. str.7-8

²³ Kolektiv autorů. Příprava pěstounů a osvojitelů. Brno: Trialog, 2002, s. 19

²⁴ Kolektiv autorů. Příprava pěstounů a osvojitelů. Brno: Trialog, 2002, s. 9-10

program a také jak se změnila očekávání klientů a jejich představy o dítěti. Hlavním pravidlem tohoto předávání informací je, že konkrétní sdělení jsou s klienty konzultována. Ve výjimečných případech je nutno sdělit velmi závažné skutečnosti bez souhlasu klientů, jedná-li se o skutečnosti do budoucna znemožňující úspěšnost osvojitelského nebo pěstounského svazku.²⁵

1.3.3 Období po zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se náhradními rodiči

Na odbornou přípravu navazuje období, kdy žadatelé čekají, až budou vybráni jako vhodní náhradní rodiče pro nějaké konkrétní dítě. Pro mnohé to může být období nelehké, také může trvat různě dlouhou dobu, podle regionu. Záleží na představách žadatelů o dítěti. Tyto jsou mnohdy vyšší, než mohou splňovat opuštěné děti, které potřebují rodinu. Dobu čekání na dítě mohou žadatelé naplnit přípravami na svou budoucí roli a současně se věnovat sami sobě, partnerovi, přátelům, rodině a svým zájmům.²⁶

K pohovoru o konkrétním životním osudu dítěte budou žadatelé vyzváni krajským úřadem v případě, že byli vytipováni jako možní náhradní rodiče. Na této schůzce budou informováni o všech dostupných údajích o dítěti, také je zde možnost otevřeně vyjádřit své názory a pocity v souvislosti se současnou situací žadatele. Dni, kdy budou mít žadatelé dítě poprvé doma, předchází několik návštěv dítěte v ústavu. Zde budou mít možnost si pohovořit s pracovníky ústavu, které o dítě pečovali a dozvědět se tak specifické informace. Návštěvy dítěte v ústavním zařízení jsou důležitější, pokud je již dítě starší a to své „doma“ má právě za zdi ústavu. V tomto případě opravdu není na místě spěchat, je vhodné dítě v dětském domově několikrát navštívit a vzájemně se seznámit. Je důležité si uvědomit, že vše má svůj čas, a pokud se seznamování na půdě dětského domova zkrátí na minimum, o to hůře se pak bude dítě adaptovat u žadatelů doma.²⁷

²⁵ Kolektiv autorů. Příprava pěstounů a osvojitelů. Brno: Trialog, 2002, s. 23

²⁶ Matějček, Z. a kol. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002, s.24-25.

²⁷ Popela, L. Adoptovali jsme – jak si na sebe zvyknout? Máma a já, 2007, 11, s. 90-91.

1.3.4 Poradní sbory

Poradní sbor tvoří zejména odborníci z oboru pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupce školských, zdravotnických nebo sociálních zařízení pro výkon ústavní výchovy, zaměstnanci krajského úřadu a obecního úřadu obcí s rozšířenou působností. Poradní sbor má nejméně 5 členů. Schází se přibližně jedenkrát do měsíce a podle potřeby i častěji. Jeho úkolem je doporučit ke konkrétnímu dítěti nejvhodnější rodinu.

2 Dítě v náhradní rodině

Po přijetí dítěte do rodiny si mnozí náhradní rodiče vydechnou. Ve skutečnosti vše teprve začíná. Do rodiny přichází nový člověk, ke kterému si každý člen vytvoří určitý vztah, stejně jako přichází dítě k nim. Záleží na individuálních povahových rysech každého člena, jak bude adaptace přijatého dítěte probíhat, největší úkol je však naložen na něm samotném. Děti, které prošly životním otřesem, jako je ztráta rodiny, mají totiž specifické potíže, zejména citové a sociální. To často náhradní rodiče překvapí a nevědí si rady a samo dítě jim obvykle situaci příliš neusnadňuje. Nutno počítat s tím, že ve většině případů nebude mít inteligenci takovou, jakou mají jeho nynější rodiče, a že tedy nesplní všechny jejich ambice. Naopak, častěji bude vyvolávat jejich napětí a úzkost svými nedostatky. Přináší si ve svém zjevu a povahových rysech všechno, co je po jeho biologických rodičích, a nic, co by bylo po jeho rodičích náhradních. A je více než pravděpodobné, že se tento genetický vklad bude uplatňovat vždy znovu a znovu v různých formách a projevech na každém novém vývojovém stupni.²⁸ Na druhou stranu se však vždy projeví působení nové rodiny, ať už v jakékoli míře. Zejména menší děti se po příchodu do nového prostředí po určitém čase adaptování začínají vyvíjet několikanásobně rychleji, než je typické. Další vývoj dítěte závisí zejména na připravenosti rodiny jako celku, na její schopnosti umožnit dítěti prožít pocit, že je milováno a bezvýhradně přijímáno. Rozhodně jde o složitý,

²⁸

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., Počátky našeho duševního života. Olomouc 1986,

dlouhodobý, často i výchovně velmi náročný proces, vyžadující často i průběžnou spolupráci a pomoc psychologa specializovaného na problematiku NRP.²⁹

2.1 Přijaté děti

„Jako student jsem chodil na praxi do kojeneckých ústavů a vzpomínám, jak mi sestřičky říkaly: "Vidíte? Křičí. My jsme vám to říkaly, že si s nimi nemáte hrát..."“³⁰

Jak již bylo zmíněno, do náhradní rodiny přichází téměř vždy dítě, které nemělo možnost poznat, co je to funkční rodina a domov, nevytvořilo si pevné citové pouto k jedné osobě a jehož potřeby nebyly uspokojovány dostatečnou měrou. Často vystřídal různá výchovná prostředí, úměrně tomu prošlo zvykáním si na nové a nové autority, často prožívalo vnitřní nejistotu a strach, jelikož nepoznalo pocit bezpečí, stálosti a jistoty. Nemělo se o koho opřít. Tyto negativní zkušenosti vždy zanechají na dítěti negativní následky. Mohou vést k tomu, že se dítě postupně odnaučí dávat najevo své potřeby, nebo naopak vyžaduje, aby bylo stále středem pozornosti. Komunikace s okolním světem se pro něj může stát problematickou. Většinou značně zaostává za vývojem jeho vrstevníků vychovávaných v běžných fungujících rodinách.³¹ Na celkovou odolnost dítěte má největší pozitivní vliv důvěřivý a skutečně hluboký vztah alespoň k jednomu rodiči – a to z celých 76%.³² Současně zde hraje velmi důležitou roli délka pobytu a prostředí, kde dítě před příchodem do náhradní rodiny žilo. Nedivme se proto, pokud do náhradní rodiny nepříjde dítě, které je schopno přijímat změny tak, jako děti, které vyrostly ve zdravém rodinném prostředí.

²⁹ Sociální práce. Děti a náhradní výchovná péče. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003, 21, s. 6-7.

³⁰ PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D., Pěstounská péče na přechodnou dobu, dostupné na: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

³¹ Sociální práce. Děti a náhradní výchovná péče. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003, 21, s. 6-7.

³² KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. Zlo na každý den aneb Život s deprivanty I. Praha: Galén, 2001, s. 310

U dětí přicházejících z kojeneckých ústavů a dětských domovů je nutno počítat s psychickou deprivací různého stupně a různých forem, a to přes všechna zlepšení, kterých bylo v minulých letech v těchto ústavních zařízeních dosaženo.³³ „*Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu*“.³⁴ Poruchu vytváření citových vazeb tedy nemusíme pozorovat jen u dětí v náhradních rodinách. Potýkají se s ní i děti, které vyrůstají v rodinách citově chladných, ale např. také děti, které byly v útlém věku dlouhodobě hospitalizované bez přítomnosti blízké osoby apod.

Již zmíněné základní psychické potřeby podle Matějčka a Langmeiera uvádím v následující kapitole.

Projevy psychické deprivace jsou velmi četné a mnohotvárné. Zde se však hodlám zabývat přednostně těmi, s nimiž přicházejí děti do pěstounských rodin a do adopce. U dětí útlého věku, tedy do tří let, se deprivace projevuje zejména opožděním celého psychomotorického vývoje. Nápadná je povrchnost a nediferencovanost citů a sociálních vztahů, chudší duševní obzor, nezúčastněná nebo rozmrzelá nálada, nedětsky vážný výraz.

S jakými projevy chování se tedy můžeme u dětí, které nemohly vyrůstat od narození ve své původní rodině, dále setkat?

- Děti mohou být úzkostné a mají obavy z dalšího zklamání a strádání. Mohou se u nich objevovat v různých životních situacích určité obranné mechanismy, kterým nemusí vždy jejich okolí rozumět. Jejich chování se může jevit často neadekvátní dané situaci. I to může vážně narušovat vztahy nejen s jejich vrstevníky, ale i s dospělými, jež neznají příčinu.
- Jejich sebevědomí bývá velmi nízké. Někdy mají pocit, že samy nesou velkou část viny.

³³ MATĚJČEK, Z. a kol., Náhradní rodinná péče. Praha: Portál 1999, s.84

³⁴ Langmeier, J, Matějček, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1974, s. 22.

- U menších dětí se setkáváme s neobvyklou mluvou, poruchami řeči, mívají problémy s výslovností. Někdy se setkáváme s neustálým dotazováním. Rozpaky můžeme mít i nad slovníkem dítěte.
- Děti mohou manipulovat s druhými. Bývá to z obavy, aby samy nebyly ovládnuty.
- Děti mohou být impulzivní a mohou se projevat i agresivně – většinou v případech, kdy si neví s danou situací rady, když něčemu nerozumějí a cítí se být ohroženy.
- Děti mohou mít problémy s pozorností a často se u nich můžeme setkat i s poruchami učení.
- Děti mohou mít také problémy s udržení očního kontaktu. V případě dětí týraných či sexuálně zneužívaných se objevují i problémy s dotykem. Některé 14 Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc! děti nesnesou fyzický kontakt. U jiných dětí naopak můžeme pozorovat „lepení se“ na druhé.
- Jejich psychosociální vývoj bývá nerovnoměrný. Emocionální složka často zaostává, nerozumějí svým pocitům ani pocitům druhých. Sociální kontakty mohou být povrchní, poruchy emočního vývoje, zejména strach a úzkost, emoční labilita a nezralost, alterace vyšších citů, chudost emočních vztahů apod.
- Děti se občas v dětském kolektivu projevují nepřiměřeným sociálním chováním, a to především ve smyslu sociální provokace (egoismus, agresivita, hyperaktivita, vzpurnost aj.), infantilního, hravého chování v touze po kontaktu nebo uzavřenosti až autismem. Děti bývají často sociálně nejisté a obtížně se orientují v kolektivu a v interpersonálních vztazích.
- Ve škole a pracovním kolektivu, kde obvykle nedokážou zvládnout nároky, které jsou na ně kladeny. Děti se zpravidla špatně a obtížně učí; nejsou k učení motivované.³⁵ Skutečnost, že jsou děti v náhradní rodinné péči, by rozhodně měli učitelé, kteří s dítětem tráví většinu času, vědět a být v této oblasti dostatečně vzděláni, aby dokázali dítě pochopit a adekvátně na něj reagovat.

³⁵ Grohová, Bubleová, Vávrová, Frantíková: Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc! Informace a pracovní listy pro pedagogy. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011, s.13-14

2.1.1 Základní potřeby dětí podle Langmeiera a Matějčka

Pro každého rodiče je vhodné seznámit se se základními potřebami dětí. Ty jsou podle odborníků ve svém oboru Langmeiera a Matějčka následující:

- Potřeba stimulace

(tj. náležitého přívodu podnětů co do množství, kvality a proměnlivosti. Uspokojení této potřeby vede organismus k aktivitě.)

- Potřeba smysluplného světa

(mají-li se z jednotlivých podnětů stát poznatky a zkušenosti, musí být v těchto podnětech nějaký řád, smysl. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti učit se, nabývat zkušeností, přizpůsobovat se životním podmínkám, osvojovat si účelně pracovní postupy i strategie společenského chování aj.).

- Potřeba životní jistoty

(uspokojení této potřeby zbavuje člověka úzkosti, dodává mu pocit bezpečí a umožňuje mu cílevědomou aktivitu poznávací, pracovní, společenskou. Je naplňována především v mezilidských citových vztazích.)

- Potřeba pozitivní identity, vlastního „já“

(tedy pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty. Opakem identity je anonymita. Patříčná sebeúcta i patřičné sebevědomí jsou podmínkou uspokojivého zařazení ve společnosti.)

- Potřeba otevřené budoucnosti

(naděje a životní perspektivy. Umožňuje uspokojivé prožívání osobního běhu života. Ztráta životní perspektivy (uzavřená budoucnost) vede k zoufalství.)

Pokud nedojde v období raného vývoje k uspokojování těchto základních psychických potřeb a nezbytnému citovému poutu k rodiči či osobě blízké, je dítě vystaveno psychickému strádání, traumatu, s nímž se vyrovnává celý život.

2.2 Příchod domů

„Děti jsou hosté, a jde o to, nabídnout jim pěkné místo, podporovat je a dodávat jim jistotu tak dlouho, dokud nebudou schopny jít vlastní cestou. Vychovávat dítě znamená především respektovat jeho dětskou osobnost se všemi jeho zvláštnostmi a bezpodmínečně ho milovat. Výchova je záležitostí srdce a vyžaduje mnoho trpělivosti.“³⁶

Náhradní rodiče se rozhodli pro tuto cestu již dlouho před momentem příchodu dítěte a měli také dostatek času studovat problematiku týkající se dětí, které neměly to štěstí vyrůstat ve své vlastní rodině. Přesto však žádná teorie nedokáže naučit a připravit člověka na realitu takovým způsobem, jakým by bylo žádoucí, aby jej nic nemohlo zaskočit. Mnohdy není příchod domů pro rodiče takovým potěšením, jaké čekali a jaké si vysnili (idealizování situace se, myslím, nedá zabránit, zvláště v případě, že rodiče čekají několik let, než jim bude nějaké dítě dáno do péče). Mnohdy se rodičům absolutně nelíbilo, jak o jejich přijaté dítě pečovali v zařízení, kde bylo umístěno. Je však nesmírně důležité, aby alespoň nakrátko zachovali co nejvíce z důvěrně známého prostředí dítěte. Toto se dá podpořit např. dodržováním denního řádu, které dítě zajisté mělo. Také se doporučuje dítěti vzít z jeho dosavadního domova různé předměty, které mělo často u sebe (např. láhev na pití, oblíbené hračky, oblečení, vše podle možností a ochoty pracovníků zařízení, kde bylo dítě umístěno), dodávají mu alespoň minimální pocit bezpečí.

Novopečeným rodičům zbrusu nových miminek nebo i dětí starších mohou v mnohém prospět nástiny vývoje dětí v raném věku. Níže jsou uvedeny návodné otázky zaměřené na rozvoj dítěte se zvláštním zřetelem na kojence a batolata s psychickým zraněním, které způsobilo odloučení, ztráta nebo zanedbávaná či nedůsledná péče. S jejich

³⁶ PREKOPOVÁ J., SCHWEIZEROVÁ CH.: Děti jsou hosté, kteří hledají cestu, Praha: Portál 1990, s. 6

pomocí mohou noví rodiče získat představu, jak na tom dítě je ve chvíli, kdy si je berou domů a mohou mu tak toto období usnadnit.

- 1) Jak vaše dítě přijímá péči o své nezákladnější potřeby? Sledujte, zda je uklidňuje a těší, když je vezmete do náručí, když se na ně usmíváte, mluvíte na ně, krmíte je, dáváte mu napít.
- 2) Vyleká se snadno, tak jako jiná novorozeňata, například při nečekaném hluku?
- 3) Projevuje dítě zájem o váš obličej? Prohlíží si ho a sahá na něj? (To je zcela přirozené v prvních šesti měsících života dítěte. Stejně chování v pozdějším věku vás může upozornit na to, že dítě bylo vystaveno odloučení nebo bylo zanedbáváno.)
- 4) „Říká si“ dítě o vaši pozornost pohyby, výrazem obličeje a očima? (Tak se děti začínají chovat okolo osmi týdnů a kolem šestého až sedmého měsíce v tom už většinou mají velkou praxi. Je to součástí vzájemného dávání a přijímání v blízkých vztazích. Jestliže se tak dítě nechová, může to být důvod ke starostem a bude zřejmě třeba v dítěti o to více podporovat vzájemnou interakci.)
- 5) Jak se dítě chová k ostatním lidem? (Děti s nenarušeným vývojem se v průběhu prvních týdnů života postupně naučí rozlišovat dospělé a dávat najevo, koho upřednostňují. Pokud vaše miminko vypadá stále stejně spokojeně, ať je v jakémkoli náručí, anebo se upíná jenom k vám, obojí by mohlo signalizovat případný problém.)
- 6) Když se na dítě usmíváte a zubíte, odpovídá vám podobným výrazem? Zajímají vaše dítě obličej ostatních lidí? (To už je komplexnější fáze vývoje a většinou k ní nedojde, dokud se dítě nenaučí rozeznávat obličej mateřské osoby (tj. Váš obličej!) a nezačne jím být fascinováno.)
- 7) Vydává se dítě rádo na průzkum okolí a nechává vás při svém batolení raději za sebou?
- 8) Dokáže být dítě v klidu? Zdá se vám, že je míra jeho aktivity často buď příliš nízká, nebo příliš vysoká?
- 9) Připadá vám, že vaše batole vráží do věcí nebo je rozbíjí víc, než byste čekali? (Náchylnost k nehodám u malých dětí může být známkou zhoršené pohybové

koordinace – dyspraxie. U starších dětí může jít o úmyslné ničení nebo sebepoškození způsobené předchozím traumatem.³⁷

Je důležité zdůraznit, že v případě, že rodičům dělá chování dítěte vážné starosti, měli by se rozhodně poradit se sociální pracovnící či jiným odborníkem.

2.3 Říci nebo neříci?

Osvojitelé si v souvislosti svého rodičovství často kladou palčivou otázku, zda mají dítěte říci nebo neříci pravdu o jeho původu. A když říci, tak kdy a jak to říci. Všechny dosavadní studie i zkušenosti mluví celkem jednoznačně pro „říci“. Jestliže je jakákoliv rodičovská identita založena na nepravdě, je velmi vratkou základnou, na níž by měla být budována životní jistota dítěte. Jestliže adoptivní rodiče říkají, že pravdu zatajují kvůli dítěti, tj. aby před veřejností ochránili jeho duševní zdraví, je to ve skutečnosti výmluva. Daleko spíše to dělají pro sebe, tj. aby se vyhnuli pravdě, s níž se nedokázali vyrovnat. Sami své náhradní psychologické rodičovství pokládají za něco méně hodnotného, než je rodičovství biologické. S takovýmto pocitem rodičovské méněcennosti se nejen hůře žije, ale také hůře vychovává a zčásti mají takto zaděláno již dopředu na různé velké problémy.³⁸

Před lety proběhla v časopise *Vlasta* zvláštní anketa. Bylo uveřejněno několik otázek, na které měli odpovídat jednak adoptivní rodiče, jednak nyní dospělí lidé, kteří vyrostli jako adoptované děti. Na otázku, zda říci nebo neříci, o něco více než polovina adoptivních rodičů tehdy odpověděla „neříci“ a to z důvodu strachu, že by se prozrazením mohlo všechno zkazit. Avšak naprostá většina těch, kteří vyrostli jako osvojené děti, odpověděla rozhodně „říci“. Jejich důvody byly poučné. *“Nejhorší je”,* psali ve svých dopisech, *“že tito milovaní rodiče hráli před námi komedii, nebyli k nám dost upřímní, nevěřili nám, že bychom dovedli snést pravdu, mysleli si, že bychom je snad měli méně rádi*

³⁷ ARCHEROVÁ, C., *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál 2001,

³⁸ MATĚJČEK, Z. a kol., *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál 1999, s.70-71

...” Ono prozrazení ve skutečnosti vždy nastane, často ale ne zrovna doporučenímhodným způsobem. Stačí v nestřeženém okamžiku něco naznačit, dítě si již dokreslí a dotvoří souvislosti samo, zvláště pokud cítí, že je něco tajemně nejasného kolem jeho původu a narození.³⁹ V případě, že se rodiče rozhodnou informovat dítě o jeho původu, měli by se řídit několika základními zásadami:

- Nečekat, až se dítě bude ptát (je omyl, když se adoptivní rodiče domnívají, že stačí dítěti jedno sdělení, a jestliže je dítě nepřijme nebo mu nerozumí, že tím učinili své vychovatelské povinnosti zadost. Není proto důležité, jak to říci dítěti, ale jak adoptované dítě v tomto povědomí vychovávat, jak mu to říkat, jak mu to sdělovat v průběhu společného života).
- Nestačí sdělit, je potřeba sdílet (dítě by mělo s vědomím, že je přijaté vyrůstat, tvořit si na tomto faktu svou identitu).
- Přidávat můžeme, ale nesmíme nic měnit.
- Nesdělovat dítěti tyto informace při slavnostních příležitostech (narozeniny, vánoce, atd.).

Tipy, jak s dítětem o tomto mluvit:

- Nejlépe je situaci nijak nepřipravovat (je možno např. využít pohádky o dětech, vysílání v televizi, povídání babičky a dědečka o svém dětství a navázat na ně vlastním vyprávěním „o tom, jak jsme si tě vzali“, „jak jsme tě dostali z domečku“). Velice pěkný termín pro osvojení dítěte je formulace: “Narodil(a) ses v mém srdci.“
- Nebát se užívat odborných výrazů, jako je kojenecký ústav, dětský domov, adopce apod., i když jim dítě nemůže ještě rozumět. V předškolním věku užívá celou spoustu jmen a výrazů, kterým nerozumí a jejichž obsah si teprve postupně objasňuje. V našem případě však také nejde o rozumové pochopení smyslu jednotlivých slov, ale o citové přijetí životní zkušenosti, o vlastní „já“. (V

³⁹ Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, DRSC. http://nahradnirodina.cz/files/File/co_rekname_osv_diteti.pdf

klasickém případě dítě o sobě ví, že je „adoptovaným dítětem své maminky a svého tatínka“.)⁴⁰

Na kvalitě průběhu ztotožňování se dítěte s jeho minulostí hraje velkou roli také názvosloví náhradní rodinné péče, jaké rodiče používají. Při vyjadřování se o této problematice je vhodné používat pozitivní výrazy, tabulka níže naznačuje, jakou formou by mohlo pozitivní vyjadřování probíhat. Výrazy se vztahují výhradně k osvojení, při minimální úpravě však budou vhodné také pro ostatní formy náhradní rodinné péče.

<u>POZITIVNÍ VÝRAZY</u>	<u>NEGATIVNÍ VÝRAZY</u>
Biologický rodič (otec, matka)	Skuteční rodiče
Adoptivní trojice /biologičtí rodiče, adoptované dítě /dospělý a adoptivní rodiče)	Adoptivní trojúhelník (naznačuje střet)
Vymyslet adopční plán	Adoptované, odložené, nechtěné dítě
Dítě přišlo do rodiny	Dítě bylo dáno k adopci
Dítě k nám přišlo prostřednictvím adopce	Dítě nám bylo postoupeno, dítě bylo opuštěno
Jejich biologické děti	Jejich vlastní děti (když se nemluví o adoptovaném dítěti)
Jejich děti	Jejich skutečné děti
Moje dítě	Moje adoptované dítě
Snaha o opětovné setkání	Pátrání po jeho skutečných rodičích

Zdroj – Schoolerová, J.⁴¹

⁴⁰ Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, DRSC. http://nahradnirodina.cz/files/File/co_rekname_osv_diteti.pdf

⁴¹ SCHOOLEROVÁ, J. Adopce – vztah založený na slibu. Praha: Návrat domů 2002

2.4 Pomocná literatura pro náhradní rodiče a děti

Ke vzájemnému posílení vztahu mezi náhradním rodičem a dítětem může napomoci také literatura týkající se problematiky NRP, která je však primárně zaměřená na děti. Její primární úlohou však je zjednodušit a dostupně vysvětlit dětem jejich minulost, týkající se ústavních zařízení a následného přechodu do rodiny. Na trhu je dostupná jak pro děti předškolního věku, tak pro starší a to i s tematikou školního prostředí. Náhradní rodiče mohou svým dětem při knize vysvětlit s menší námahou, jak konkrétně u nich proces osvojení probíhal. V knihách se objevují i problematické situace, se kterými se děti mohou setkat např. v kolektivu. Příklady literatury pro osvojené děti uvádím v příloze.

2.4.1 Kniha života

Od chvíle, kdy dítě opustí zdi ústavního zařízení, mu začíná nový život. Na nových rodičích leží obrovská zodpovědnost: musejí, jak nejlépe mohou, začít dítěti budovat pozitivní identitu s ohledem na jeho minulost a na události spojené s jeho životem. V procesu budování pozitivní identity je velice vhodným nástrojem Kniha života, kterou tvoří náhradní rodiče ve spolupráci s lidmi, se kterými bylo dítě ve styku a ideálně i se samotným dítětem. Je to kniha, ve které jsou pozitivně popsány události v životě dítěte. Kniha života má být psaná pozitivním, ale pravdivým způsobem a také jazykem přiměřeným věku dítěte. Texty mohou být napsány na počítači nebo i ručně, jak to každému rodiči vyhovuje, je však ideální, aby obsahovala i rukou psané texty (komentáře dospělých, blízkých a jiných důležitých lidí ze života přijatého dítěte). Přece jen je tato forma osobnější. Pokud jsou strany zaplněny také fotografiemi konkrétních lidí, potvrzuje to dítěti, kolika lidem na něm záleželo, jak vypadali a také kdo za dítě měl konkrétní zodpovědnost. Pomocí této knihy si dítě buduje pozitivní identitu a sebevědomí.

Správný formát Knihy života neexistuje, pouze by měl plnit svou funkci – tedy aby dítě mělo možnost si jí listovat bez toho, že ji poškodí. Mnozí náhradní rodiče používají již předtisknuté knihy určené pro biologické děti, v potřebných místech pouze upraví nadpisy.

Institut náhradní rodinné péče, Natama nabízí na svých webových stránkách publikaci, která by mohla rodičům při tvorbě Knihy života pomoci.⁴²

Je také dobré myslet na to, že může být potřebné do Knihy života ještě něco vkládat, mohou se najít nové informace, listiny, fotografie. Pokud je už dítě ve věku, kdy je schopné spolupracovat, je důležité vtáhnout jej do její tvorby. Je to kniha, ve které je hlavní hrdinou dítě a čím více zainteresované na jeho osobnost, tím více se s ní a svým životem může vyrovnat.⁴³

Při tvorbě knihy je nutno nezapomenout na dodržování principu 3P, čímž se míní PRAVDIVOST, PŘIMĚŘENÍ VĚKU A POZITIVITA.

3 Desatero náhradních rodičů podle Matějčka⁴⁴

1. Nebojme se přijmout své náhradní rodičovství! Slovo náhradní tu neznamena něco podřadného, naopak znamená pomoc dítěti tam, kde je jí nejvíce potřeba. Důraz je na slovu „rodičovství“. To je skutečné a pravé, jestliže jsme jednou dítě za své přijali – a jestliže jsme je přijali takovým, jaké je, tj. bez předsudků a bez podmínek. Psychologické rodičovství je povýšeno nad pouhé biologické zplození dítěte.

2. Nebojme se o lásku dítěte! Není hlas krve. Prokázalo se v mnoha výzkumech, že dítě za matku a otce přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají, a že mu vůbec nezáleží na tom, zdali k tomu mají potvrzení z porodnice. Vzájemný vztah se vytváří soužitím čili sdílením života.

3. Nebojme se práce na sobě samých! Je pravda, že biologičtí rodiče mají snazší cestu k porozumění dítěte v jeho individualitě a jedinečnosti. Adoptivní rodiče a ostatní

⁴² Ryan, Tony; Walker, Rodger: Vytváření KNIHY ŽIVOTA aneb Pomáháme dítěti porozumět jeho minulosti - Praktický rádce, Natama, 2006, www.natama.cz

⁴³

<http://web.changenet.sk/aa/files/4221973d3c28b786b2f06b680c02cab0/Ukazka%20Robime%20Knihy%20zivota.pdf>

⁴⁴ Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, DrSc., Doc. MUDr. Zdeněk Dytrych, DrSc. Jak a proč nás trápí děti. Praha, Grada, 1997

vychovatelé v náhradní rodinné péči se k tomu musí nejprve propracovat. Dítě je tajemstvím, které musí teprve odhalovat. Nedočkavost, netrpělivost, dlouhodobé neuspokojení potřeby rodičovství jsou jim v tom spíše překážkou než pomocí. Překypují citem, který musí být regulován a sveden do účelných pracovních kolejí. Musí zkrátka na sobě víc pracovat, musí více myslet, více toho procítit (a zřejmě i více vytrpět) – zato však (a to je nepochybně odměna nad odměny) velkou většinou své rodičovství také do větší hloubky prožijí a více si z něho pro růst své vlastní osobnosti odnášejí.

4. Zatajená pravda je v lidských vztazích nebezpečná. Nový svazek nemůže pojitit sebelepší zákon, nýbrž pravda. Náš zákon o rodině vychází adoptivnímu svazku dalekosáhle vstříc. Poskytuje mu vnější ochranu. Vnitřní ochranu mu však mohou zajistit jen rodiče sami. Stane se tak, přijmou-li identitu adoptivních rodičů a budou-li vést dítě, aby i ono přijalo pozitivní identitu adoptovaného dítěte. Tato identita je svým způsobem „jiná“ a „zvláštní“, ale není v podstatě ani horší, ani lepší než identita tzv. normální.

5. Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní! To proto, aby nebylo zaskočeno informacemi, kterým nerozumí, a které mohou neblaze poznamenat jeho vztah k rodinným vychovatelům. Jeho identita adoptivního dítěte má být jasná, čistá, spolehlivá. Má si být jisto, že „jeho lidé“ je mají rádi, že je „nedají, děj se co děj“, že jim na něm záleží jako na „ničem jiném na světě“.

6. Nestačí sdělit, je třeba sdílet! Nečekat, až se dítě bude ptát, ale začít při vhodné příležitosti sami! K tomu, aby to dítě pravdu skutečně přijalo a dobře zabudovalo do své osobnosti, je však třeba onen fakt opakovaně sdělovat a opakovaně v pevném citovém společenství prožívat. Např. den, kdy jsme dítě přijali, slavíme jako druhé narozeniny a jako „nejšťastnější den našeho života“, doneseme květiny paní ředitelce kojeneckého ústavu nebo dětského domova atd.

7. Dítě není z nás, ale je naše! Nemusíme se bát nepříznivá genetické výbavy, ale musíme počítat s tím, že některé povahové rysy dítěte, jeho sklony, úroveň intelektových schopností i rozložení a výkonnost jeho jednotlivých mentálních funkcí jsou vždy do určité míry dědictvím po předcích. S tímto dědičným vkladem máme dále výchovně hospodařit, k

dobrému ho užívat, ale nesnažíme se jej vymazat, potlačit, přetvořit. Snažíme-li se dítěti porozumět, udělali jsme už první krok na dobré cestě.

8. S horším počítejme, lepším se nechme překvapit! Tato poučka platí ostatně všude tam, kde rodiče, ať vlastní nebo nevlastní, přijímají s dítětem něco neznámého – což je vlastně vždy. Přepjatá očekávání, nadnesené ideály, které do dítěte vkládáme, jsou stejně nebezpečné jako určitá zaslíbení, jež by dítě podle našeho přání mělo splnit. A stejně tak je tomu s důvěrou v „neomezenou moc výchovy“, ba i v „neomezenou moc lásky“, a to především té naší. Zklamání, které následuje, stojí pak nezřídka na začátku celého koloběhu neblahých příčin a následků, na jehož konci jsou poruchy chování dítěte a bolest rodičů nad svým výchovným nezdarem. Lze říci, že čím vyhraněnější představu mají osvojitelé, pěstouni a nevlastní rodiče o tom, jak má dítě vypadat a čeho má dosáhnout, tím problematičtější bývá jejich výchovné působení a ovšem i jeho výsledek. Více než tzv. prostí lidé bývají proto ohroženi intelektuálové, umělci se svými ambicemi, ale i někteří lidé „věřící“, lpící na neměnných a přísných pravidlech regulujících život.

9. O původních rodičích dítěte jen to dobré! K identitě dítěte patří vědomí o vlastním původu, a tedy i vědomí o biologických rodičích – ke zdravé identitě patří světlý obraz o původu a lidech na něm účastných. S existencí původních rodičů se musí vyrovnat jak osvojitelé, tak nevlastní matky a otcové po rozvodu nebo úmrtí rodičů vlastních. Jen pěstouni mají v tomto bodě situaci poněkud usnadněnu, neboť původní rodiče podle zákona zastupují, avšak plně je nenahrazují. Nesnažíme se v dítěti vzbuzovat pocit vděčnosti, že jsme je vytrhli z nebezpečí, vysvobodili z bídy, ochránili je před strádáním, ať už ve vlastní rodině, nebo kdesi v ústavu, ale realisticky mu nabízíme sebe jako ty, kdo je mají rádi. O původních rodičích mluvíme tak, abychom mohli eventuálně podrobnosti přidávat, ale nemuseli nic měnit. Fakt, že dítě opustili, vykládáme spíš jako nemoc, nedostatek schopností k výchově, nešťastnou shodu okolností, „nerozumnost“, duševní poruchu, nikoliv však jako morální špatnost. Děti (nejčastěji ve věku až po pubertě) někdy vysloveně chtějí o svých rodičích vědět, někdy je chtějí i vidět – ani v tom případě není třeba jim bránit, pokud je možné setkání uskutečnit. Zkušenost říká, že tam, kde byla identita dítěte dobře budována a kde se osvojitelé či jiní vychovatelé neprohřešili proti tomuto přikázání, ani takové setkání zpravidla nezpůsobí ve vzájemných vztazích žádný

otřes – ale naopak vztahy posílí. Dítě ocení, že „jeho lidé“, tj. ti praví, kteří s ním žijí a mají je rádi, o jeho zploditelích nic zlého neřekli – tito praví rodiče stoupnou tedy v jeho hodnocení.

10. Otevřené rodinné společenství! Adoptivní rodiny jako ostatně vůbec všechny rodiny, které se něčím výrazně vymykají z běžné společenské konvence, mívají tendenci izolovat se a vytvářet si obranné a ochranné mechanismy. Taková tendence samozřejmě neprospívá nikomu, a nejméně ovšem dítěti. Proto je dobré, aby od počátku byli do adopce dítěte zasvěceni prarodiče, příbuzní a známí, aby s rodiči byli zajedno v postojích k dítěti, aby spolupracovali a pomáhali v těžkostech. Zkušenost totiž říká, že vnitřním rozpadem je sice ohroženo bezdětné manželství víc než manželství s dětmi, ale že manželství s „přijatými“ dětmi je vystaveno větším nebezpečím než manželství s dětmi vlastními. Jako tedy musí adoptivní rodiče pracovat více sami na sobě, tak je třeba, aby i jejich blízké i vzdálenější společenské okolí jim bylo v jejich životním úkolu více nápomocno.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Realizace výzkumu

V této části práce jsem se rozhodla věnovat se tématu osvojování z pohledu náhradních rodičů. Předchozí teoretická část je z převážné většiny popisem standardních postupů určených legislativou. Na mnoha místech se zájemce o tuto problematiku může informovat o normách, požadavcích na žadatele o náhradní rodinnou péči, méně se však dozví o tom, jaké psychické procesy probíhají u lidí, kteří se rozhodnou přijmout cizí dítě. Tito dospělí lidé jsou často prezentováni jako lidé bez možnosti klopýtnout, udělat chybu. Proto se chci v praktické části zaměřit zejména na subjektivní pohledy pěstounů na samotný proces osvojování cizího dítěte a to po celou dobu – od podání žádosti až po přítomnost.

Cílem celé bakalářské práce je se detailně seznámit s celým procesem osvojování – tj. od podání žádosti (proces zprostředkování dítěte) po přijetí dítěte a následný proces osvojování z hlediska lidského a vztahového. V praktické části jsem tedy zvolila výzkum kvalitativní a to pohled na psychiku a prožívání náhradních rodičů, ale také osvojovaných i biologických dětí.

4.1. Dílčí cíle

- 1) **Zjistit, jak respondenti subjektivně vnímají proces zprostředkování, jeho jednotlivé části a délku jeho trvání.**
- 2) **Nahlédnout do psychiky jednotlivých náhradních rodičů při procesu osvojování dítěte a to zejména v krizových situacích.**
- 3) **Seznámit se s pocity, nesnázemi a úspěchy náhradních rodičů i dětí bezprostředně po přijetí dítěte.**

4.2 Metodika výzkumné části

Před započítím vlastního výzkumu bylo nutné položit si základní otázky vedoucí ke kvalitnímu provedení rozhovorů a jejich následného zpracování. Velmi mi záleželo na tom, aby se respondenti věnovali především výpovědi o svých názorech, pocitech a dojmech, jejich zkušenosti by měly tyto pocity pouze dotvářet a vysvětlovat. Respondenti jsou patrně zvyklí popisovat události, jak šly periodicky za sebou. Proto jsem považovala za nutné se často vracet k návodným otázkám, které byly především následující:

- Jaké to pro Vás bylo?
- Jak jste se cítil(a)?
- V jakém psychickém stavu jste se nacházel(a) v tomto Vámi popisovaném období?
- Jaký máte na tento jev, událost, zkušenost názor?
- Co byste změnila, co považujete za nevhodné, špatné, nefunkční?

4.3 Předvýzkum

Důvodem, proč jsem se rozhodla zabývat čistě lidským pohledem na proces osvojování je můj subjektivní zájem. Rovněž zde velkou roli sehrál fakt, že statistické informace lze dohledat víceméně všude, dozvědět se postoje a vnitřní pocity jednotlivých zainteresovaných osob se lze v odborných pracích jen zřídka. Zajímaly mne detaily, které ovlivňují náhradní rodiče a těmito detaily myslím jejich názory na systém náhradní výchovné péče v České republice a jejich zkušenosti s konkrétními lidmi.

Výběr respondentů proběhl v souladu s jedinou podmínkou a tou byla osobní zkušenost s přijetím dítěte z ústavní péče do rodiny. Tato podmínka rovněž způsobila, že není nutno rozlišovat formu náhradní rodinné péče a to z toho důvodu, že proces zprostředkování náhradní rodinné péče u všech forem je podobný, taktéž období přijetí dítěte do rodiny se liší pouze osobnostními předpoklady, nikoli formou péče. Rozhovor byl

zaměřován zejména na psychické prožívání a tak jiná fakta, jako je počet přijatých dětí, počet biologických dětí a forma náhradní rodinné péče nebyla směrodatná. Přesto je však v informacích o respondentech uvádím.

Vlastní průzkum jsem prováděla ve 2 pěstounských rodinách, jedné poručnické a v jedné rodině adoptivní.

Jako metodu výzkumu jsem zvolila nestrukturovaný (narativní) individuální rozhovor, tedy převážně volné vyjádření na dané téma s doplňujícími otázkami. Tato forma rozhovoru nejvíce umožňuje respondentům vyjádřit své postoje, názory a dojmy z probíraného období, z kvalitativního hlediska je podle mého názoru ideální.

„Termínem kvalitativní výzkum se označují různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů, kdy do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitativní analýza.... Další specifičností kvalitativního výzkumu je, že v jeho průběhu nezaujímá výzkumník tak velkou distanci od zkoumaných subjektů. Naopak, je s těmito subjekty bližší, spíše neformální interakci.“⁴⁵

5 Vlastní výzkum

Výzkum probíhal v domácnostech respondentů, přičemž rozhovory byly nahrávány na diktafon. Průměrně trval jeden rozhovor 2 hodiny, respondenti byli velice ochotní a zainteresovaní, aby mi poskytli co nejpřesnější informace. Pro zachování soukromí respondentů nejsou jejich jména uvedena. Ostatní údaje jsou uvedeny podle skutečnosti. Náhradní rodiče byli velice ochotní a nesetkala jsem se s využitím práva na mlčení a nesdělení odpovědi na otázku. Setkala jsem se s rodinami, které byly nesmírně otevřené vůči jakýmkoli tématům.

⁴⁵ ŠVEC, V., MAŇÁK, J. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. Brno: Paido, 2004. s.55

5.1 Zpracování údajů a metoda trsů s tematickým přeryvem

Na základě zkoumání různých kvalitativních metod jsem usoudila, že nejvhodnější pro mou práci bude metoda trsů s tematickým přeryvem. Umožňuje zaměřit se na témata, která mě nejvíce zaujala a v jedné tematické kategorii shrnout všechny důležité poznatky.

„Metoda vytváření trsu slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevu, místa, případu atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného přeryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd. Společným znakem takového trsu může být např. tematický přeryv, tj. když vyhledáváme ve výrocih osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.“⁴⁶

Po důkladném prostudování a zaznamenání rozhovorů byly vytvořeny zásadní témata, která potom utvořily tematické trsy.

5.2 Seznámení s respondenty

RODINA I.

Tato rodina přijala za své 2 děti do poručnické péče, přičemž měli již před podáním žádosti biologického syna. S manželem se rozhodli nečekat, až jim bude pěstounská péče zprostředkována klasickou cestou a aktivně se podíleli na hledání dětí, kterým by mohli pomoci. Přes FOD přijali 2 dívky a neváhali se jich ujmout navzdory jejich těžkému zdravotnímu handicapu – nevidomosti, autismu a jiných poruchách.

⁴⁶ MIOVSKÝ, M. Kvalitativní výzkum a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006., s. 221

RODINA J.

Rodina J. bydlí na vesnici se čtyřmi dětmi v poručnické péči. Jejich 2 biologické děti již mají vlastní rodinu, nežijí u rodičů. Manžele spojuje touha pomoci dětem, které neměly v životě to štěstí zažít pevné rodinné zázemí, take jsou velice tolerantní vůči mentálním handicapům. Nyní mají podanou na Zlínském kraji další aktivní žádost o zprostředkování pěstounské péče.

RODINA V.

Rodina V. žije rovněž v malé obci na Valašsku. Paní Vaculíková si vždy přála pomoci opuštěným dětem a svůj záměr uskutečnili společně s podobně smýšlejícím manželem. Žijí se 3 biologickými dětmi a v pěstounské péči mají jedno dítě přijaté. Rovněž mají na kraji aktivní žádost o zprostředkování další pěstounské péče.

RODINA B.

Rodina B. se potýkala z části s tragickým životním osudem. Dlouho se snažili o dítě, a když se jim to po devíti letech podařilo, tak dítě po 2 měsících zemřelo na nevyléčitelnou nemoc. Tento rozhovor proběhl nestandardně a to pomocí programu ICQ, kde jsme si s matkou 3 adoptovaných sourozenců a již jednoho biologického dítěte psaly. Rodina má adoptované 3 sourozence a již mají jednoho biologického syna. Je to jediná adoptivní rodina v mém výzkumu.

5.3 Výsledky výzkumu

Tato kapitola zahrnuje tématické trsy, které jsem vytvořila na základě dílčích cílů stanovených pro tuto práci. Seznamuje rovněž s výsledky výzkumu.

MOTIVACE

Zjišťovala jsem, jaká byla motivace náhradních rodičů k přijetí cizího dítěte. Zde se nejvíce objevoval altruistický přístup a také jsem velmi silně vnímala stejné založení u

manželů. Ve všech případech byli v názorech na motivaci zajedno, kde nebyl přítomen otec, tak se o něm matka v tomto smyslu vyjadřovala.

Trsy použité v tomto tématu: touha pomoci, vhodná doba, každá chvíle v rodině dobrá, ranná pěstounská péče, upřednostnění nemocného dítěte, touha mít rodinu

Touha pomoci spojovala 3 rodiny a jejich hlavním rysem bylo, že již měli své biologické děti. Zde se projevovaly altruistické tendence, které vedly k přijetí dítěte do NRP.

“Já jsem chtěla od malička jednou pomoci nějakému dítěti z DD, protože jsme bydleli kousek od dětského domova. Také jsme doma probírali s našimi rodiči, že bychom si nějaké dítě ztama vzali, ale rodiče odradilo papírování. Nás to se ségrou mrzelo, že si nevzali a tak já jsem si řekla, že to jednou udělám já.” Paní V.

“...vždy jsme měli myšlenku, že jednou nějakému dítěti pomůžeme, až budeme cítit, že na to máme čas a podmínky.” Paní J.

U druhého už jsme si řekli, že máme ještě nějakou volnou kapacitu psychicky, že bychom mohli ještě někomu pomoci. Pak už jsme chtěli dítě vyloženě nemocné. Nikdy jsme nechtěli účast rodičů, to bychom nezvládli.” Paní I.

“My jsme chtěli dělat i tu profesionální péči. Ale potom jsme si to kvůli dětem rozmysleli, protože se nás zeptala dcera, jestli dáme potom i ... pryč někomu jinému. Tak jsme pochopili, že si tohle necháme na období, až budou starší, třeba za 10 – 15 let.” Paní V.

Prvním impulsem pro přijetí dítěte u rodiny B. nebyla touha pomoci, ale strach z další ztráty milovaného dítěte. Dnes již rodina má i biologické dítě, které se narodilo po přijetí třetího dítěte.

„Před 7 lety se nám narodila holčička s vrozenou srdeční vadou, umřela po 2 měsících a 17 dnech. Nedařilo se nám, než jsem otěhotněla tak to trvalo 9 roků a potom bylo umrtí, tak motivace byla touha po rodině a obava, že by se mohlo něco podobného stát znovu.” Paní B.

REAKCE OKOLÍ

Následující oblast se zaměřuje na reakce okolí náhradních rodičů, zejména nejbližší rodiny. Velice mne zaujalo, že se jich většina setkala s odporem a nepřijetím skutečnosti, že chtějí přijmout cizí dítě, zde jsem očekávala spíše pozitivní reakce a podporu. V mnoha případech byla ale negativní reakce způsobena strachem o budoucnost náhradních rodičů, domněnkou, že si na sebe berou zbytečné starosti. Většina zmíněných (prarodiče dětí) si ale časem na přijaté děti zvykla a nyní již nedělá rozdíly mezi vnoučaty biologickými a přijatými. K mému překvapení se také vyskytly projevy naprostého odsouzení a velmi silná slova, popisující přijaté děti jako vetřelce.

Trsy použité v tomto tématu: skvělý přístup, nepřijetí, nepochopení, zbytečné starosti, vyloučení, cizí dítě, postupné zvyknutí, snaha zastavit proces přijetí dítěte

“Moje rodina ten fakt, že si bereme děti do pěstounské péče vzala skvěle. Rodina manžela to nepřijala, přestali jsme se stýkat. Nechápou, proč to děláme, oni by to sami nikdy neudělali. My se jich už taky straníme, nikdy mě nepodpořili. Matka to ale vzala dobře, akorát nechápala, že si bereme tolik starostí, potom to ale přijala.” Paní J.

“Něméně je strašně zajímavé to, že vás to třeba vyloučí z okruhu rodiny.” Pan J.

Reakce na záměr rodiny přijmout dítě byly různorodé, některé slova však téměř znemožnily další zlepšení a společný kontakt.

“Rodiče manžela a jejich rodina s námi není v kontaktu, říkají, že živíme za jejich daně cizího parchanta. Cizí lidé to přijali v pohodě, má rodina to take ze začátku špatně přijala. Matčina první reakce byla, že mi řekla, že chci, aby mě obdivovali cizí lidé. Ale pak si na to zvykla. Otec to nevěděl a když se to dozvěděl den předem, tak strašně řval, že jsme blbí. Ale teď už se snaží,” Paní V.

„Neměli jsme podporu rodiny, ti nám dělali neskutečné naschvály. Oni dělali všechno možné, aby se to nestalo. Pro nás byl už každý měsíc hrozný z toho důvodu, aby už to bylo, aby se to nedalo zvrátit. U druhého dítěte ty tlaky byly ještě horší, což jsme nečekali, takže tam jsme se snažili přijmout dítě také co nejrychleji, do měsíce od podání

žádosti. Zvykání trvalo dlouho, ale teď už je to skoro v pořádku, už jezdí i se všemi dětmi na dovolenou atd.“ Paní I.

ÚSTAVNÍ ZAŘÍZENÍ

Důvodem zařazení této oblasti a zjišťování postojů vůči ústavním zařízením byl záměr zjistit skutečnost, zda si náhradní rodiče myslí, že je o děti v ústavech dobře postaráno. Z osobního hlediska mne zajímaly tyto odpovědi také proto, že se chystá transformace ústavní péče v ČR a chtěla jsem zjistit, zda se náhradní rodiče ztotožňují s touto reformou. Mnohdy jsem ani na konkrétní reformu řeč nezavedla, řeč byla vyloženě o ústavních zařízeních, zejména tedy kojeneckých ústavech, odkud si většina své děti vezla domů. Odpovědi mne velice zaujaly, všichni pěstouni se shodovali v jedné věci: při přijetí každého dítěte byla náhradním rodičům zatajena nějaká skutečnost ohledně stavu dítěte. Adoptivní matka tuto zkušenost nemá. Utajené informace se týkaly od požívání jídla až po naprosté zamlčení zdravotního stavu. Náhradní rodiče nevědí, co si o tomto jevu myslet, jelikož ví, že kdyby jim byl zdravotní stav sdělen pravdivě, tak by dítě ve většině případů nepřijali. Nyní jsou ve všech případech vděční, že jim tyto informace sděleny nebyly.

Rovněž v téměř všech případech se objevují stížnosti na zanedbávání dětí v kojeneckých ústavech zároveň s konstatováním, že je špatně nastaven systém těchto zařízení.

Trsy použité v tomto tématu: nepodání informací, utajení zdravotního stavu, dobrý dojem, anonymita, specifické podmínky pro udání dětí

“Nám nikdo neřekl pravdivé informace o jejich stavu, ať už psychickém nebo zdravotním. Dneska to přičítám tomu, že se snažili, aby ty děti šly do rodin za každou cenu. Protože věděli, že kdyby žadatelé věděli pravdivé informace, tak si je nikdo nevezme. Ve stylu hesla:”Nebudeme lhát, ale neřekneme raději nic.” Kdyby nám řekli pravdivé informace, tak např. ... si nevezmeme a věřím tomu, že by tam tvrdli dodnes.” Paní J.

“My jsme si ... vzali v 8 letech, ale kdybychom se o ni nezačali zajímat, věřím tomu, že by se do rodiny vůbec nedostala. Neříkejte mi, že za 8 let nenajdou vhodné pěstouny pro jedno dítě nebo že jej není možno právně uvolnit.” Paní J.

“V dětském domově na ... a ... volali příjmením, jsou sourozenci, takže neměli moc zažité, jak se jmenují jménem.” Paní J.

“... se z KÚ dostal tak brzo, protože byl strašně vzteklý.” Paní V.

“Takže jsme tam přijeli a tam nás čekal naprostý šok, byl to spíš takový lágr, ale fakt jako hrozné. Tam měli sadu těch pultků a všechno tam probíhalo jako v továrně na běžícím páse. Ani se na nás nepodívali, nepromluvili, když je oblékli, tak je šupli za nějakou zástěnu a nechali je tam si hrát. A ta Jana byla slepá, tak si představte stimulaci toho dítěte.... Potom jsme čekali, až bude to loučení, tak jsme tam stáli, dívali jsme se na ty pracovnice, dívali jsme se na sebe navzájem asi dvě minuty a pak jsme pochopili, že žádné loučení nebude. Nemůžete z toho vinit je, to je ten aglomerát, tam bylo 110lůžek a na to pár ošetřovatelek, musí to být velice depresivní práce. A ta ředitelka nemá asi možnost volby to změnit, nechci si tím stěžovat na ty ošetřovatelky. Jenom chci říct, že je velký rozdíl v tom velkém masovém zařízení a v menším domově.” Paní I.

„Dojem z ústavních zařízení, kde byli naši kluci mám dobrý. Byli tam super, ochotní vstřícní, vše vysvětlili, ale bylo moc dětí na jednu tetu.“ Paní B.

PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ

Tato oblast je rozsáhlejší díky skutečnosti, že problematika zprostředkování v sobě zahrnuje spoustu podtémat. Zde jsem proto zařadila i názory respondentů na systém náhradní rodinné péče a jeho úskalí. Zde jsem silně vnímala strach, aby se tyto informace nedostaly na veřejnost v kombinaci s jejich jménem a jedna respondentka se vyjádřila termíny “dobrý a špatný pěstoun”. Velice mne překvapily zkušenosti respondentů, co se týče systému zprostředkování. Dále se v této kategorii věnuji zkoumání názorů na odbornou přípravu

Trsy použité v tomto tématu: dlouhá doba čekání, špatný systém, dlouhý pobyt v ústavních zařízeních, neochota udávat děti do rodin, nespokojenost, prodlevy, úprava odborné přípravy,

“Odborná příprava nám přišla úplně o ničem, nepomohlo nám to ani psychicky.”

Paní V.

“Ten systém jde obejít, když se člověk snaží a urychlit to získání dítěte.” Paní J.

“Považuji dobu od podání žádosti do přijetí dítěte za neúměrně dlouhou. Ta příprava a všechno musí být. Ale od doby, kdy dostaneme papír, že jsme vhodní žadatelé, tak už by to měl být fofr. Dneska ve světě počítačů si kliknete a vyjedete si databáze dlužníků, trestů a kde máte tu databázi volných dětí, jaktože si to každý kraj dělá sám a nespolupracují. Je spousta dětí, které jsou právně volné a jsou vhodné do rodiny, ale protože ony jsou někde už nízko v těch spisech, tak se na ně zapomíná a nepracuje se s těma starýma spisama. A ani není podle mě snaha těch dětských domovů ty děti udávat do rodin, když s nima nemají žádné starosti a jsou to dotace.” Paní J.

“Žádost jsme si dali minulý rok v srpnu, rozhodnutí přišlo na začátku tohoto roku. Nechápu, kde to tak trvá, nových žadatelů ve Zlínském kraji je tolik, že byste to spočítala na jedné ruce. Mají i ty staré spisy a dost práce, ale trvá to dlouho. Poradní sbory taky zasedají jedenkrát za 1-2 měsíce, což mi připadá málo.” Paní J.

“Nevím, proč tam byl do 4 let. Prostě tam byl, zřejmě nebyl právně volný, ale mohli ho dát alespoň do předběžné péče. On byl klidný, hodný, ležel, nedělal problémy, tak si ho tam nechali. Děcka, které jsou nepohodlné, pláčou, ukřičené, neurotické, ty do rodiny jdou. A děti, které jsou hodné, klidné pohodové, ty zůstávají. A samozřejmě sourozenecké skupiny, to je problém. Oni dnes zastávají názor, že biologická rodina je nejdůležitější a musí se snažit na navrácení. Ale když se s tou rodinou pracuje půl roku, rok, dva roky a ta rodina nemá snahu se zlepšit, tak už je to moc.” Paní J.

“Manžel říkal, že kdyby věděl, co všechno to bude obnášet, tak by do toho nešel.”

Paní V.

“Kdybych věděla, že ty děti nejsou, tak to neřeším. Ale když vím, že ty děti čekají a já jim můžu pomoci, tak se člověk cítí bezmocně a vyčerpaně.” Paní V.

“Řekli jsme, že v lednu si budeme chtít obnovit žádost, ať přijde OSPOD na kontrolu, ať to můžeme vyřídit. Řekli nám, že mají čas až v únoru a přijeli až 20. února. Oni nemají nové pěstouny, jen pár a nemají čas přijet na pár hodin k obnovení žádosti. Poté nám řekli, ať si přijedeme pro výsledky – za měsíc! Tak jsme tam jeli před 4 týdny a do teďka ještě nemáme výstupní papír. (pozn. 20. dubna) Takže počítáme tak rok, rok a půl, že to bude trvat. Oni nemají zájem na tom, aby se ty děti dostávaly co nejrychleji do rodin. Teď mají takovou politiku, že se upřednostňuje přidělení dítěte ze stejného kraje, jako jsou žadatelé. Taky víme o 8mi měsíčním dítěti, které nám nedali, protože jsme z jiného kraje. Jak je možné, že jim přijde bílý půlroční chlapeček a oni řeknou, že pro něj nemají žadatele. Nyní má rok a půl a je v celonárodním registru. Jak může dítě rok a půl, matka feťačka, jak může být v celonárodním registru? Jak mi to vysvětlíte? Já pochopím, že je v celonárodním registru dítě romské, dvojčata romského původu” Paní V.

“Mám pocit, že nemají tak velkou potřebu těm dětem pomáhat, jak na Zlínském kraji tak na OSPODU. A v KÚ taky nemají zájem a motivaci udat ty děti do rodin, nedejbože když jsou ty děti hodné, ty tam zůstávají nejdéle, protože pro ně není důvod je dát pryč, když s nimi nemají problémy.” Paní V.

„Všechno je to o lidech, jak moc jsou nebo nejsou ochotní.“ Pan I.

„Já nevím, proč se tak brání tomu, aby si každý našel svou cestu vybrání dítěte. Myslím, že pro někoho je dobré, když si vybere dítě sám, tak to má větší efekt a je tam podle mě větší zodpovědnost, opravdu bych tomu tak striktně nebránila. Já si osobně myslím, že kdyby měli ti rodiče si možnost vybrat, že by to kolikrát tak špatně nedopadlo, protože by se na tom nějak podíleli.“ Paní I.

„Když už teda příprava, tak by měla být cílená na konkrétní dítě, každé dítě má svoje specifické potřeby. Myslím, že nesrovnatelně efektivnější by bylo již po přijetí dítěte chodit na tu přípravu – byla by to forma provázení. Taky je tam ten tlak, že se člověk musí tvářit, že se vším souhlasí, protože jinak „ty ty ty, ty se nám nelíbíš, ty nejsi vhodný“

žadatel“. Třeba v Ostravě mají přípravu tak, že jezdí na srazy pěstounských rodin, což může být efektivní a zajímavé. Tady je to spíše výcvik k určitému typu chování“ Paní I.

OBDOBÍ ČEKÁNÍ

V tomto tématu bylo zkoumáno, v jakém rozpoložení žadatelé čekají na dítě. Odpovědi respondentů se značně liší. Nezáleželo ani na faktu, zda mají rodiče již biologického potomka či nikoliv.

Trsy použité v tomto tématu: bezmoc, není kam spěchat, smíření, stres, demotivace, rychlost, trpělivost

“Období čekání jsme prožívali bez problémů, my jsme neměli kam spěchat, bylo nám jedno, jak dlouho to bude trvat.” Paní J.

“Chceme pomoci, ale máme pocit, že nám všichni hážou klacky pod nohy, protože nevěřím tomu, že není nikde dítě, které bychom si mohli vzít. To vás dusí, kvůli tomu třeba nespíte. Mě to strašně jakoby štve ta bezmoc, vás to škrtí, že chcete pomoci, máte velký dům, zahradu, velké auto, máte všechno, máte papíry, že jste špičkoví pěstouni (řekli nám taky, že jsme skvělí), přesto prý děti nejsou.” Paní V.

„Pro nás byla strašně stresující ta doba. V tu chvíli, když se rozhodnete, že to chcete, tak to chcete hned. To je potom strašný každý měsíc.“ Paní I.

„Myslím si, že je ta doba čekání na dítě strašně dlouhá. My jsme to měli docela brzo, ale obecně vím, že to spíše ubíjí a může to člověka demotivovat.“ Paní I.

„Čekání zezáčátku bylo stresující, ale po čase člověk přestane myslet. Můžu říct, že jak zavolala sociální pracovnice, měla jsme šok, ptala se, kdy můžem přijet a já nevěděla co říct, řekla jsem, že se musím domluvit s manželem. Byla to taková rychlost, že my nebyli ani na kraji, poslala mně foto mailem a já se potom už nemohla dočkat, koktala jsem, obrovská radost.“ Paní B.

PŘÍŘAZENÍ KONKRÉTNÍHO DÍTĚTE

V této kategorii mne zajímaly příběhy, jak se ke svým nynějším dětem náhradní rodiče dostali, jak prožívali první informace o tom, že jsou již vybráni jako vhodní rodiče pro dané dítě.

Trsy použité v tomto tématu: touha pomoci, možnost výběru, seznamování se v domově, individuální výběr

“Já jsem to brala tak, že jdeme vyloženě pomáhat jednomu dítěti. Moc mi ale drásalo nervy to, že já jsem od něho z toho kojeňáku odcházela a on tam zůstával. Říkala jsem si, že každý den v rodině dobrý, dělalo mi to problémy. Jemu to ale nevadilo, ty děti jsou takové citově ploché, zavřela jsem dveře a on už nevěděl, že jsem tam byla.” Paní J.

“A po roce nám zavolali, že si můžeme přijet vybrat ze 4 dětí. To byl pro mě šok, bála jsem se, jak si vyberu, jak to posoudím, nevěřila jsem, že mi dají jako někde v obchodě košík, vyber si, přečti si a dej si do košíku...Asi týden nebo 10 dní jsme tam za ním chodili a potom jsme si ho vzali. Jeho nějak nezajímalo, co se bude dít, akorát věděl, že zítra pojedeme autkem, tak se těšil, imponoval mu manžel. Potom doma viděl psa, to všechno pro něho byly nové podněty. Ale my jsme mu to nevysvětlovali nijak, protože on to nechápal, byl na úrovni ročního dítěte. Přijel domů a probíhalo to v pohodě a nenásilně.” Paní J.

„My jsme takový hodně nestandardní případ, ten postup u nás při přijímání dětí je jiný, než většinou bývá. My jsme měli zprostředkovanou NRP přes Středisko náhradní rodinné péče v Praze, kde mají celorepublikový registr neumístitelných dětí, které už fakt vůbec nikdo nechce, nebo už jsou třeba několikrát vrácené. Takže my jsme si obě holky vybrali sami.“ Paní I.

„Lucka byla do dvou a půl let 2krát vrácená zpět do kojeneckého ústavu. Tu jsme si vybrali podle fotky. Řekli nám ale, že ta už se nenabízí, protože byla tolikrát vrácená a pořád jsou s ní nějaké problémy. Já když jsem ji ale viděla, tak ona vypadala úplně stejně jako já, když jsem byla malá, hned jsem věděla, že ji chci. Všichni byli moc vstřícní a říkali,

že to můžeme ještě zkusit, natrefili jsme na dobré lidi. Akorát jsme museli s ní bydlet u toho kojeneckého ústavu v zahradním domečku, abychom si o ni zkusili pečovat.“ Paní I.

DĚTI PO PŘÍCHODU DOMŮ

Tato kategorie se snaží zabývat se dětskou psychikou. Samozřejmě jsou informace podány z úst dospělých, což má sníženou výpovědní hodnotu, dozvěděla jsem se alespoň, jaké problémy mohou mít děti, které se dostanou do náhradní rodiny a jak dlouho může trvat jejich alespoň částečná náprava (je-li to vůbec možné). Mé otázky rovněž směřovaly na téma „jakési pravdivosti“ co se týče původu dítěte, zkoumaly, jestli a jakým způsobem děti přijímají tuto skutečnost.

Trsy použité v tomto tématu: citová deprivace, dlouhá doba v KÚ, návštěva KÚ nebo DD, otevřenost, opožděný vývoj, obnovení důvěry, těžká doba, zanedbanost, začínání „od nuly“, vědomí své minulosti, rychlé zvykání,

“... byla (a stále je) typický případ citově naprosto deprivovaného dítěte. Vždy, když jsme projevovali nějaký cit, třeba jsme si ji vzali na klín, tak byla tvrdá, nebránila se, ale ten cit tam žádný nebyl. My jsme to brali normálně, prostě nechtěla, už jsme to zažili u jednoho dítěte. Ale trochu jsme si mysleli, že se to taky změní, ale nezměnilo. Neutváří si žádné vazby, vztahy, dodnes k nám nepřilnula a to už bydlí s námi 8 let.” Paní J.

“... k nám přišel v 6ti letech a vůbec nemluvil, neuměl říct ani jednu celou větu. Když přišel k nám, tak mu trvalo strašně dlouho, než k nám našel nějakou cestu, důvěru. Trvalo mu možná rok, než přišel a třeba dal jen ruku. On vypadal, že by chtěl, ale jakoby se bál.” Paní J.

“Na opravdické Vánoce jsme zase seděli u těch svíček a po chvíli zase – pozvracel se. Tak jsme rozsvítili. A pak jsme se třeba dozvěděli, že oni když byli bezdomovci, tak bydleli ve sklepě a žili jenom u těch svíček a jemu se to všechno vrátilo. A takových různých momentů bylo potom více, kdy jsme se postupně dozvíдали. Ty první dva roky byly takové krušné.” Paní J.

“Z lékařského hlediska jsme o něm nevěděli vůbec nic, ani o jeho minulosti. Vůbec to tenkrát nebylo zaznamenané. To jsme všechno zjišťovali až potom. Když přišel domů, se vším jsme začínali znova. Neodpovídal věku 4 let. Uměl tak zvláště chodit, chodil jak loutka, po zahradě vůbec ne. Stále se vyvracel. Jemná motorika žádná. Úchop např. hrníčku byl tím stylem, že v případě, že se s ním otočil, tak jej na sebe vylil, otočil celé tělo. Nenajedl se, nemluvil vůbec, jen šeptal, jediné, co uměl říct, bylo Lenka – protože se o něj starala nějaká teta Lenka. My jsme opravdu začínali se vším od nuly. “ Paní J.

“Když jsme si ho vzali domů, tak se potřeboval dospát, tak spal třeba 9-10 hodin denně. On ráno vstal, pojedl, šel spát, vzbudil se na jídlo a potom zase usnul. On prostě několik měsíců jenom spal a jedl. Ale mezitím ty 3 hodiny, co byl vzhůru stihl udělat takovou hrůzu, že jsem se nestačila divit. Co se týče jeho vztahu ke mně – vůbec mě nechtěl, jenom mě viděl a už se bránil, odstrkoval mě. Půl roku to trvalo. Vůbec s náma nechtěl třeba ležet v posteli, to neexistovalo asi rok. Vůbec se nenechal nosit v náručí, natož aby v něm usnul. Pořád se ode mě odvracel, odtahoval, nechtěl se vůbec přitulit. Protože jsem s ním cvičila, učila jsem ho, tlačila jsem do něj stravu.” Paní V.

„Lucka vplula do domu hned, jak se otevřely dveře, potom uviděla králíka, ten se jí líbil a tím to skončilo.“ Paní I.

„Kdykoli jsme se přiblížili s jídlem nebo s pitím, tak začala strašně zuřit. To bylo jediné, na co reagovala, na nic jiného nereagovala, že by se usmála, nebo podívala. Takže pití jsme nakonec museli řešit tak, že jsme ji drželi a po lžičkách jsme ji lili do krku vodu. Volali jsme i do toho domova tam se nám přiznali, že jim taky nejedla. Ale myslím, že tohle nám říct teda měli. Ale po 14 dnech byla ochotná jíst chleba v mlíku, cokoli jiného odmítala, ale my jsme byli rádi, že alespoň něco jí.“ Paní I.

„Nerozumněla ani na svoje jméno, ničemu jinému taky ne. Neměla až do dvou let určené jméno. Co mě úplně dostalo, z čehož jsem byla úplně hotová, tak když jsme ji převlékali, tak ona ani nevytáhla tu ruku, ležela jak hadrový panák, působilo to na mě hrozně, byla úplně vyvrácená, bez nějakých reakcí.“ Paní I.

„Mluvíme o tom, že jsou osvojení, ví to. Jirka (8) toho to nezajímá, ale Luky (5) ho to teda zajímá, vyptává se - celkem ho zajímá rodina, fotky atd. - mají fotky z kojeneckého ústavu.“ Paní B.

“Naše děti to všechny vědí, že jsou z dětského domova, my jsme to nikdy před nima netajili. Ale ... to vytěsnil, nebere to. My jsme dokonce jezdili do toho dětského domova, odkud jsou. Neměli strach, věděli, že se jedeme jen podívat. Potom jsem jim vyfotila postýlky, ve kterých spali, povídali jsme si o tom, na některé věci si vzpomněli. Potom ale děti řekly, že už tam více nechtějí jezdit, že je to pořád stejné, nic jim to nedávalo.” Paní J.

„Vždy jsme mluvili o tom, že jsou přijaté.“ Paní I.

“Holky mu říkají, že byl to nejhezčí miminko, že jsme si ho vzali z domečku. Takže nám to tak usnadňují, že s tím malý prostě poroste, s tím vědomím, že je náš, ale vzali jsme si ho z domečku.” Paní V.

RODIČE PO PŘÍCHODU DĚTÍ DOMŮ

Psychický stav náhradních rodičů, jejich tendence k depresím a snahu, s jakou o dítě co nejlépe pečují, odborná literatura popisuje jen zřídka. Tohle bylo proto téma, které mne zajímalo nejvíce. Zajímalo mne, jak se rodiče cítili, když vše nevycházelo ani podle jejich nejprostších představ, v jakém psychickém stavu se kolikrát nacházeli.

Trsy použité v tomto tématu: pevnost rozhodnutí, snižování nároků, psychická náročnost, vyhoření, absence služeb, bezmoc, snaha, odhodlanost

“Nikdy jsem nelitoval, že jsme si děti vzali. Pocit, že toho máte, dost se samozřejmě dostavil, ale nikdy jsem si nestěžoval ani nikdy bych je nechtěl vrátit zpět. Nikdy nás to nenapadlo. To není správné toho litovat. Zezačátku můžete mít ambice a plánovat si. Potom si řeknete, že bude dobře, když vyjde základní školu. Potom si řeknete, že teda bude úspěch, když dodělá speciální školu. A potom, že hlavně, že se slušně chová, máte radost, že se umí najíst a je spokojené. Byly chvíle, kdy jsme se ale potřebovali s někým poradit, popovídat si.” Pan J.

“Říkala jsem si, jestli mi to stálo za to, ty nervy a už jsem nemohla, ale potom jsem vždy zjistila, že stálo. Protože ty děti za to nemůžou. Měli strašně těžký začátek do života, bohužel my jsme ho nemohli ovlivnit a jsou takoví, jací jsou. Člověk nesmí od pěstounské péče očekávat nějaký zázrak, nesmí být ambiciózní, to pak vede k vyhoření. Musí přijmout dítě takové, jaké je.” Paní J.

“Mě to na hrudi svíralo a dusilo, jak je možné, že se to nechalo dojet až tak daleko. To se my potom můžeme snažit, domlouvát, přátelsky si povídat a všechno jde bokem, jakoby vůbec nic neslyšela. Mrzí mě to, že člověk se snaží a ono to pořád vypadá, že tam nic nezůstává. Hrozně mě to trápí.” Paní J.

“Já jsem měla takovou tu tendenci, když jsme si ho vzali, že teď ho z toho dostanu. A chtěla jsem ho něco učit, on byl mentálně na 5 měsíců a přitom měl rok.” Paní V.

“Já už jsem cítila, že ho nemám ráda, hrozně mě to trápilo a pořád jsem se trestala za to, že ho nemám ráda, že ho nechci, vůbec jsem nevěděla, co s ním mám dělat. I s manželem jsem se o tom bavila, on nechápal proč to vůči němu takto cítím, ale já jsem mu vysvětlovala, že ho vidí pouze večer, když usíná, on se s ním pomazlí. Ale mě nesnášel.”

Paní V.

„Pocit bezmoci jsem neměla při zvykání, ten mám někdy spíš dneska. Teď už začíná takový ten strach, co bude.“ Paní I.

„Do práce nechodím, to bych nemohla zvládat ani psychicky, protože to je fakt neskutečný záběr. Prášky proti depresím bereme oba.“ Paní I.

„Na děti jsme si zvykli dobře, sem tam bojujem, kluci jsou celkem problémoví, ale můžu na druhou stranu říct, že nikdy bych nevěřila, jak můžou být sourozenci jiní jak v chování, tak v myšlenkách a citech... Ale máme je rádi všechny, moc.“ Paní B.

„Neříkám, že si nepobřečím, ale... chtěli jsme bojovat, tak bojujem.“ Paní B.

“Rozhodně si myslím, že chybí poradenské doprovodné služby pro pěstouny, které budou přichystané pomoci v krizových situacích. To není stejné, jako sociální pracovnice.

U ní si člověk má tendenci dávat pozor a mít strach, že zklamal a může si to zapamatovat a vyvodit z toho důsledky. Zkrátka posuzuje. Ta forma služby by měla být naprosto nestranná, nějaká asistenční služba. Odborník, který tomu rozumí, ale je nezávislý. Tato služba tady naprosto chybí.” Paní J.

ZÁVĚR

Vypracovávání této bakalářské práce mi zcela změnilo pohled na problematiku náhradní rodinné péče. Především jsem zjistila, že se v mnoha ohledech biologické a náhradní rodičovství liší. Ačkoli jsem se i před touto prací částečně o téma náhradní rodinné péče zajímala, zřejmě to nebylo dostatečně, jelikož jsem byla velice překvapena, jaké škody může napáchat na dítěti pobyt v ústavním zařízení. Mnoho ale bylo napsáno o úskalích náhradní rodinné péče, o možnostech jejího selhání, o problémech, které mohou náhradní rodiče potkat. Již ne tak moc se ví o tom, že dítě náhradním rodičům také mnoho dává. „*A jenom tam, kde rodiče tyto dary s radostí a vděčností přijímají, může dojít k vyrovnanému rodinnému prostředí. Dobře je těm, kteří dítě přijímají jako naplnění svého života. Kteří v radostech a starostech s ním spatřují příležitost prožít a zakusit něco specificky lidského, co jinak získat nelze. Kteří v něm vidí překročení své vlastní budoucnosti. Neboť ono tu bude, až oni nebudou, a jejich tvůrčí dílo výchovy bude v něm trvat a přecházet na další generace. A to platí o vlastních rodičích jako o nevlastních, o biologických dětech jako o těch přijatých, které jsou za vlastní teprve přijímány.*“⁴⁷

V práci byly popsány formy náhradní rodinné péče a ve veškeré dostupné literatuře je vyzdvihována adopce, jako nejdokonalejší forma péče pro děti, které nemají vlastní rodinu. S tímto názorem se neztotožňuji a to z toho důvodu, že je mnoho rodičů, kteří nemají tu sílu přijmout dítě do nezrušitelného osvojení, ať už z důvodů finančních nebo osobních. Mnozí se také velice bojí zodpovědnosti, která by ze vzniklého trvalého svazku vedla. Proto se domnívám, že je pěstounská péče, a vůbec veškeré formy péče, kdy je dítě umístěno v rodině, naprosto rovna osvojení, mnohdy vyžaduje více zodpovědnosti a nutnosti sebereflexe.

Nejlepší náhradou za vlastní rodinu je zase rodina, tímto heslem se řídí veškeré zajišťování náhradní rodinné péče na světě. A jelikož je rodina svazek tak vzácný a důležitý pro zdravý rozvoj jedince, měla by se mu věnovat maximální pozornost ze strany státu a ostatních institucí. Tato pozornost by byla nejpotřebnější zaměřena na děti, které neměly to štěstí mít svou rodinu.

⁴⁷ MATĚJČEK, Z., *Rodiče a děti*. Praha: Avecenum 1986, str. 47

SEZNAM LITERATURY

- Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník z VI. celostátního semináře NRP. Brno: TRIADA-poradenské centrum, o.s.,
- ARCHEROVÁ, C., Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál 2001, první vydání, 119. s., ISBN 80-7178-578-4
- AUTORSKÝ KOLEKTIV. Příprava pěstounů a osvojitelů. Brno: Trialog 2002, 58 s.
- GROHOVÁ, BUBLEOVÁ, VÁVROVÁ, FRANTÍKOVÁ. Dítě v náhradní rodině potřebuje i vaši pomoc! Informace a pracovní listy pro pedagogy. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011
- KONEČNÁ, H., KOUBOVÁ, L. Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010, 115.s. ISBN 978-80-87455-00-5
- KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. Zlo na každý den aneb Život s deprivanty I. Praha: Galén, 2001, 389 s. ISBN 80-7262-088-6
- KOVAŘÍK, J., a kol. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál 2004, první vydání, 167. S., ISBN 80-7178-957-7
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., Počátky našeho duševního života. Olomouc 1986, 365. s., ISBN 11-060-86
- LANGMEIER, J, MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1974,
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Jak a proč nás trápí děti. Praha, Grada, 1997
- MATĚJČEK, Z. a kol., Náhradní rodinná péče. Praha: Portál 1999, 183 s., ISBN 80-7178-304-8
- MATĚJČEK, Z. a kol., Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál 2002, 155 s, ISBN 80-7178-637-3

- MATĚJČEK, Z., Rodiče a děti. Praha: Avecenum 1986, 336. s., první vydání
- MATĚJČEK, Z., Škola rodičů. Praha: Maxdorf 2000, 285. s., ISBN 80-85912-29-5
- MIOVSKÝ, M. Kvalitativní výzkum a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- NOVOTNÁ, V., PRŮŠOVÁ, L. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004,
- PREKOPOVÁ J., SCHWEIZEROVÁ CH.: Děti jsou hosté, kteří hledají cestu, Praha: Portál 1990
- RADVANOVÁ, S.; KOLUCHOVÁ, J.; DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 127 s
- SCHOOLEROVÁ, J. Adopce – vztah založený na slibu. Praha: Návrat domů 2002. 215.s., ISBN 80-7255-066-7
- STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Průvodce náhradní rodinnou péčí: Praha, Spolu dětem o.p.s, 2010,
- ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007, s. 144, ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVEC, V., MAŇÁK, J. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

Internetové zdroje:

- Folda, J. Informační středisko Mikuláš o.p.s., dostupné na: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/tiskova_zprava_transformace_systemu.pdf
- Institut náhradní rodinné péče, dostupné na: <http://natama.cz/?sid=19/>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf

- Mudr. Mlčoch, Z., 2012, dostupné na: <http://www.bezplatnapravnioporadna.cz/online-zdarma/ruzne/zneni-vynatky-definice/10020-adopce-osvojeni-a-pestounska-pece-informace.html>
- PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.. *Budování identity dítěte* [online]. 2008 [cit. 2010-11-10] Dostupné z : < http://nahradnirodina.cz/files/File/identita_web.pdf >
- PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D., Pěstounská péče na přechodnou dobu, dostupné na: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html
- Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, DRSC. http://nahradnirodina.cz/files/File/co_rekname_osv_diteti.pdf
- Redakce Adopce.com. Jak žádat [online]. 2010, dostupné na: <http://www.adopce.com/informace/jak-zadat/>
- <http://prima-adopce.webnode.cz/o-nas/>
- <http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/osvojeni.htm#11>

Periodika:

- Michalová, A. Vznik pěstounské rodiny v praxi. *Právo a rodina*, 2008, 1,
- Popela, L. Adoptovali jsme – jak si na sebe zvyknout? *Máma a já*, 2007, 11,
- Sociální práce. Děti a náhradní výchovná péče. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003, 21,

SEZNAM PŘÍLOH

- P1 - Seznam pomocné literatury pro přijaté děti a jejich náhradní rodiče
- P2 – Rozhovory s respondenty

PŘÍLOHY

P1 – Seznam pomocné literatury pro přijaté děti a jejich náhradní rodiče

- Čapková, Blanka; Jak jsem dostal ségru; Praha: Albatros, 2009
- Holub, Jiří; Kolik váží Matydla; Knižní klub, 2009
- Nystrom, Carolyn; Pošlete ma preč?; Porta Libri, Návrat domů, 2004
- Středisko náhradní péče – Tereзка
- Středisko náhradní péče – Anička z velkého domu

P2 – Rozhovory

RODINA V.

Počet přijatých dětí: 1 dítě v pěstounské péči

Počet biologických dětí: 3 ve věku 8, 6, 4 roky

Pěstouni mají nyní aktivní žádost na další dítě do pěstounské péče.

Motivace k přijetí dítěte

Paní V.: "Já jsem chtěla od malička jednou pomoci nějakému dítěti z DD, protože jsme bydleli kousek od dětského domova. Také jsme doma probírali s našimi rodiči, že bychom si nějaké dítě ztama vzali, ale rodiče odradilo papírování. Nás to se ségrou mrzelo, že si nevzali a tak já jsem si řekla, že to jednou udělám já. A potom jsem potkala svého nynějšího manžela a bavili jsme se o tom a on říkal, že by taky chtěl pomoci. Poté jsme měli 2 biologické děti, začali jsme vyplňovat papíry a vyřizovat všechny náležitosti, jenomže jsem potom ještě otěhotněla, tak oni počkali, až bude mít nejmladší dcera 2 roky a pak jsme si vzali malého. Chceme mít 5-6 dětí s tím, že 3 biologické už máme a 2-3 bychom chtěli pomoci. Děti je 11 000 v děcákách, tak proč bych musela rodit, abych měla dítě, když je tolik dětí, které na tu rodinu čekají. Chceme pomoci, ale máme pocit, že nám všichni hážou klacky pod nohy, protože nevěřím tomu, že není nikde dítě, které bychom si mohli vzít. To vás dusí, kvůli tomu třeba nespíte. Mě to strašně jakoby štve ta bezmoc, vás to škrtí, že chcete pomoci, máte velký dům, zahradu, velké auto, máte všechno, máte papíry, že jste špičkoví pěstouni (řekli nám taky, že jsme skvělí), přesto děti nejsou. A protože Peťa má 2 a půl, tak máme požádané o dítě do dvou let, aby se tam nenarušovala struktura těch sourozenců. S tím, že to dítě, když je staré dva roky, tak je stejně mentálně na rok, v tom kojeňáku se mu nikdo nevěnuje. Nezáleží nám na pohlaví, nevadilo by nám zrakové, sluchové omezení, spousta zdravotních handicapů. Měli jsme požadavek na dítě většinového etnika, protože po prostudování problematiky jsme si na jiné netroufli a take celá rodina je světlé pleti a téměř blond vlasů, taka by k nám lépe zapadlo.

Od podání žádosti jsme čekali 4 roky, než jsme dostali malého do péče. Zpozdilo se to ale take kvůli mému těhotenství.

Biologická matka Petra není zbavená rodičovských práv, z toho důvodu my mu nemůžeme založit ani spoření, protože ona by mu ho mohla třeba vybrat. Je to nepříjemné, nicméně strach, že o Peťu přijdeme nemáme. Já bych ráda s ní měla kontakt, klidně se s ní budeme stýkat, vůbec bychom neměli problém třeba jednou měsíčně jet do Zlína, tam se sejít na nějaké neutrální půdě, ukázat jí, že je o něj dobře postaráno. Je to její dítě, jí se narodilo, je krásný a šikovný, ráda bych jí ukázala, že je o něj dobře postaráno. Neví se, kde bydlí, údajně někde na squattu ve Zlíně. Kdyby ona chtěla, tak si může zjistit kontakt na nás. My na ni kontakt nemáme. Ale v případě, že Peťa bude chtít, až bude velký, pomůžeme mu ji najít. Přes OSPOD jsme žádali o kontakt a řekli nám, že ji nemůžou dohledat.

Mám pocit, že nemají tak velkou potřebu těm dětem pomáhat, jak na Zlínském kraji tak na OSPODU. A v KÚ taky nemají zájem a motivaci udat ty děti do rodin, nedejbože když jsou ty děti hodné, ty tam zůstávají nejdéle, protože pro ně není důvod je dát pryč, když s nimi nemají problémy. Náš Peťa měl "štěstí". Ten tam byl "jenom" 9 měsíců. Ve 2 měsících ho matka dala do kojeňáku a on tam byl od 24.12 do konce srpna následujícího roku. Ale s tím, že už ho měli od konce června, července pro nás nachystaného. Nevím, proč jsme ho dostali až v srpnu. Taky jak jsem viděla, čím ho tam krmí, tak mi bylo špatně, já bych to nedala ani psovi. Nějaké ty nejlevnější nudle plné škrobu smíchané se suchým upečeným kuřetem rozmixovaným a na to mu vylili přesnídávkou a zamíchali.

Peťa se z KÚ dostal tak brzo, protože on byl strašně vzteklý.

Takže když jsme si ho vzali domů, tak on se potřeboval dospat, tak on spal třeba 9-10 hodin denně. On ráno vstal, pojedl, šel spát, vzbudil se na jídlo a potom zase usnul. On prostě několik měsíců jenom spal a jedl. Ale mezitím ty 3 hodiny, co byl vzhůru stihl udělat takovou hrůzu, že jsem se nestačila divit. Zkrátka jenom spal, řešila jsem to i s paní doktorkou, jestli třeba není anemický, ale ze zdravotního hlediska byl v pořádku. Jen potřeboval dospat, co v KÚ nemohl, protože byl nedonošený a tam měli určitý režim – např. spí se 2 hodiny. On třeba v těch 11 měsících, kdy k nám přišel ani nefixoval hlavu, padala mu ze strany na stranu, když jsem ho zvedla. Ty děti tam nejsou nošené, ty sestry

tam mají navíc povinnosti desinfekci, kontrola lékárny a takové věci, takže oni nemají čas na to dítě. On jakoby neznal vodu, byl hotový z toho, že měl být ve vodě, vydržel tam dvě minuty.

Já jsem měla takovou tu tendenci, když jsme si ho vzali, že teď ho z toho dostanu. A chtěla jsem ho něco učit, on byl mentálně na 5 měsíců. Jenom trochu lozil, Vojtovku jsme cvičili, orofaciální stimulaci jsme dělali, Bobatovskou techniku jsme cvičili. Měl vykrivené ruce, volné a že by něco vzal do ruky, to neexistovalo. Takže s tímto vším jsme začínali od začátku.

Co se týče vztahu ke mě – on mě vůbec nechtěl, jenom mě viděl a už se bránil, odstrkoval mě. Půl roku to trvalo. Já už jsem cítila, že ho nemám ráda, hrozně mě to trápilo a pořád jsem se trestala za to, že ho nemám ráda, že ho nechci, vůbec jsem nevěděla, co s ním mám dělat. I s manželem jsem se o tom bavila, on nechápal proč to vůči němu takto cítím, ale já jsem mu vysvětlovala, že ho vidí pouze večer, když usíná, on se s ním pomazlí. Peťa manžela bral, protože v kojeňáku žádné muže neměli, takže u něj byl spokojený. Ale mě nesnášel. Vůbec s náma nechtěl třeba ležet v posteli, to neexistovalo asi rok. Vůbec se nenechal nosit v náručí, natož aby v něm usnul. Pořád se ode mě odvracel, odtahoval, nechtěl se vůbec přitulit. Protože jsem s ním cvičila, učila jsem ho, tlačila jsem do něj stravu. Taky každý den pravidelně v 6.30 ráno začal šílený řev. Protože si musel vyřvat mléko. To říkají i ostatní pěstouni, že v určitý čas každý den je dítě zvyklé, že musí co nejvíce plakat, aby dostalo brzo mléko, protože když bude potichu, tak bude čekat. Půl roku nebo rok mu trvalo, než pochopil, že i když nebude řvát, tak to mléko dostane. Ještě doteď v něm ty pozůstatky vzteku v tomto čase jsou.

No a potom, když jsem byla už úplně psychicky vyčerpaná, tak jsem volala kamarádce pěstounce. Tak přišla ke mě a říkala mi, proč se na něho nevykašlu, tak doslova mi to řekla. Ať ho nechám, nakrmím ho, nechám ho ložit, nic s ním nedělám, nic ho neučím a on přijde. A fakt, přestala jsem ho řešit, roztáhla jsem mu hračky a najednou to zabralo. Přestali jsme cvičit, to taky zabralo, protože on mě nesnášel už proto, že jsem s ním cvičila. No a za ten rok, když začal dělat pokroky už se najednou ke mě i obracel, natahoval. A najednou, když vám tu lásku někdo vrací, tak se ten vztah změní. Všichni říkají, že nemůžu chtít zpětnou vazbu, musím ho mít ráda sama a i bez zpětné vazby. A já jsem vždy říkala, že

chci! Moc jsem chtěla, ale prostě mi to nešlo, nešlo to tam. Říkala jsem si, proč jsem si neporodila biologické dítě. Málokdo tohle přizná, opravdu tohle je problém v psychice pěstounů, kteří přijali dítě. Já se za to nestydím. Jestli si někdo myslí, že si vezme domů dítě a bude cítit, že ho okamžitě miluje, tak to není pravda. Tohle třeba může cítit adoptivní rodič, který nemůže mít vlastní dítě a je připraven tomu dítěti dát okamžitě veškerou lásku, kterou si pro něj schovává. Ale když se na to dívám zpětně, tak z 90% procent ten průběh po přijetí byla naše chyba. Očekávali jsme úplně něco jiného, ne úplně bez problémů průběh, ale tak měsíc a potom v pohodě.

Ale na druhou stranu teď on to, co jsem do něj vložila, on nám to všem vrací stokrát, už kombinuje slova, věty, lidé ho nepoznávají, co ho třeba 5-6 měsíců neviděli a říkají, že se změnil. Po roce už to potom bylo každý měsíc lepší a lepší. Ohledně tělesného kontaktu – jednou ke mě přišel a položil si hlavu na moje rameno, já jsem byla úplně v šoku. A týden po týdnu takhle začal skokama měnit svůj přístup ke mě, jakoby zjistil, že mu nic nehrozí, že nezmizím. Taky je od 2 roků bez plenek přes den i v noci. Máme z něj ohromnou radost. Teď už mám pocit, že se mi narodil, když si k němu přičichnu, tak mi voní, jakoby byl můj biologický, ze začátku to tak nebylo.

Měli jsme velké štěstí co se týče jeho zdravotního stavu, nyní má problém jen trochu se šilháním, což je obyčejná běžná vada. Taky jsme vůbec nevěděli, jestli bude mluvit, až v roce a půl začal říkat první slabiky, z čehož jsme měli ohromnou radost, vnímali jsme to úplně jinak, než u biologických dětí. Teď má 2,5 roku a už to všechno skoro dohnal, říkali nám, že je možné, že vše dožene až v šesti letech. Nejvíce ho stimulují ty děti, ony ho táhnou a on s nimi chce držet krok, myslím si, že kdybychom byli s manželem sami, tak takový pokrok neudělá. Vše vidí od holek a učí se to. V tomhle máme vše jednodušší.

S čím jsme se teda setkali, což jsem byla velice překvapená – už se závidí i děti v pěstounské péči. Při popisování toho, jak je náš malý šikovný jsem se setkala s postojem: však počkej, on ti to ukáže, až bude větší, s ním ještě budou problémy, určitě není v pořádku.

Naše biologické děti – ty dvě starší si zvykly hned, ale ta nejmladší ne. Ta ho ignorovala snad 14 dní, říkala, že není miminko.

Co se týče toho, jestli ví, že je přijaté dítě, tak holky mu říkají, že byl to nejhezčí miminko, že jsme si ho vzali z domečku. Takže nám to tak usnadňují, že s tím malý prostě poroste, s tím vědomím, že je náš, ale vzali jsme si ho z domečku. A je dobré, že má pleť i vlasy podobné jako holky, takže skvěle zapadne mezi ně, v tomto to bude mít lehkčí, než kdyby se extrémně lišil. Lidé mi říkají, že je na mě hodně podobný a že se nám tedy napočtvrté narodil syn.

Já jsem říkala, že fetální alkoholový syndrom nechceme. A u něho oni nám říkali, že on ho asi má, že je více dráždivý. Právě proto třeba Peťa by mohl být i adoptovatelný, jenže ty děti s tím alkoholovým syndromem nejsou “dobré” a taky ty drogy a do adopce by měly chodit děti zdravé. My máme vlastně 3 zdravé biologické děti, takže nám nevadilo, když to dítě bude mít nějaký zdravotní handicap.

Ted' jsme si našli chlapečka, starého 1,5 roku, rezavý a světlá pleť, že by sedl k malému, ale nevím, jestli ho dostaneme. Řekli jsme, že v lednu si budeme chtít obnovit žádost, ať přijde OSPOD na kontrolu, ať to můžeme vyřídit. Řekli nám, že mají čas až v únoru a přijeli až 20. února. Oni nemají nové pěstouny, jen pár a nemají čas přijet na pár hodin k obnovení žádosti. Poté nám řekli, ať si přijedeme pro výsledky – za měsíc! Tak jsme tam jeli před 4 týdny a do teďka ještě nemáme výstupní papír. (pozn. 20.dubna) Takže počítáme tak rok, rok a půl, že to bude trvat. Oni nemají zájem na tom, aby se ty děti dostávaly co nejrychleji do rodin. Ted' mají takovou politiku, že se upřednostňuje přidělení dítěte ze stejného kraje, jako jsou žadatelé. Taky víme o 8mi měsíčním dítěti, které nám nedali, protože jsme z jiného kraje.

Jak je možné, že jim přijde bílý půlroční chlapeček a oni řeknou, že pro něj nemají žadatele. Nyní má rok a půl a je v celonárodním registru. Jak může dítě rok a půl, matka feťačka, jak může být v celonárodním registru? Jak mi to vysvětlíte? Já pochopím, že je v celonárodním registru dítě romské, dvojčata romského původu, to já pochopím. Jaktože pro takové dítě, jako je to, co bychom chtěli, jaktože pro něj nenašli jediného žadatele v celé republice? On byl tady taky ve Zlínském kraji samozřejmě – jaktože pro něj po půl roce nenašli náhradní rodiče? Taky je možné, že lidé nechtějí už ani dítě drogově závislé matky, někdo nechce ani rezavé dítě... Nebo neměli zájem ho umístit, že bylo hodné...? Netuším. Takže ta bezmoc, kdy já mám volnou kapacitu, když to tak řeknu. Říkají mi, ať si

počkám, že je Peťa ještě malý, ať se mu ještě věnuju. Moc se těšíme a i holky se ptají, kdy si vezmeme to miminko. Taky řeším – v říjnu mi končí mateřská s malým. A teď mám takovou nejistotu – mám jít do práce, dají mi dítě, nebo mám jít do práce a po měsíci dát výpověď, nebo nechodit a čekat, zase kdo ví, jak dlouho bych čekala. Jsou to takové blbosti, ale to dlouhé čekání, když víte, že to někde vážně je hrozně vysilující. To ani nemluví o dovolené, nevíte, jestli si zaplatit dovolenou, protože co když se ozvou, že pro nás mají dítě. Kdybych věděla, že ty děti nejsou, tak to neřeším. Ale když vím, že ty děti čekají a já jim můžu pomoci, tak se člověk cítí bezmocně a vyčerpaně.

Ohledně dalšího dítěte se nám mají ozvat příští týden, tak uvidíme, ale už se na to neupínám.”

Reakce okolí:

Paní V.: “Cizí lidé to přijali v pohodě, rodina to špatně přijala. Špatně to vzali. Matčina první reakce byla, že mi řekla, že chci, aby mě obdivovali cizí lidi. Ale pak si na to zvykla. Otec to nevěděl a když se to dozvěděl den předem, tak strašně řval, že jsme blbí. Ale teď už se snaží, já tam sice stále vidím tu snahu, je to ale už o hodně lepší. Neví, že budeme mít druhé přijaté a řekl, že jestli si vezmeme další, tak zavře bránu a nebudeme v kontaktu (bydlí vedle). Všichni mají strach, že si zničím život, ale mi nezáleží na kariéře, rodina je pro mě nejdůležitější. Já jim chci dát tu šanci, jestli ji využijí, je na nich. Stejně jako svým dětem dávám šanci a to nejlepší, co můžu.

Rodiče manžela a jejich rodina s námi není v kontaktu, říkají, že živíme za jejich daně cizího parchanta.

Se sociální pracovníci jsme měli dobré vztahy a už nemáme, protože jsem si dovolila říct názor na fungování kojeneckých ústavů, takže mě teď nesnáší. Byla to blbost, měla jsem být ticho. Oni si neuvědomují, že je v tom systému problém.

Lidé si myslí a povídají si mezi sebou, kolik jsme za to dostali, že jsme si malého vzali. A když řeknu tu částku, tak řeknou, že by to za ty peníze nedělali. Tak já jim vždycky říkám, že to musí dělat z jiných důvodů, ne kvůli penězům. Neříkám, že se těch 7 tisíc nehodí, ale neděláte to pro ty peníze.

Je důležité při přijetí dítěte mít fakt dobrý vztah s partnerem, abyste to ustáli všechno.

Peťa má dva sourozence, kteří jsou v adopci, známe jejich adoptivní rodiče, chtěli jsme se stýkat, ale oni si to nepřáli. Myslím si, že je to škoda, protože se stejně setkají a poznají se, protože jsou na sebe hodně podobní, mají oba rodiče stejné.”

Zdroj informací o NRP:

Paní V.: “Odborná příprava nám přišla úplně o ničem. Nepomohlo nám to ani psychicky. V té době, kdy jsme poprvé žádali, nebyl ještě ani internet, my jsme nevěděli nic. Veškeré informace jsme zjistili na OSPODu. Manžel říkal, že kdyby věděl, co všechno to bude obnášet, tak by do toho nešel.”

Transformace rodinné péče

Paní V.: “Profesionální pěstounská péče je strašně důležitá i když média to schválně dělají negativní, protože tyto kampaně rozjíždí ředitelé KÚ, mají strach o svá místa. Tam jde především o to, aby to dítě bylo zvyklé na dotek, péči. Aby jedna osoba k němu vstávala, zajímala se o jeho režim, potřeby. To v kojeňáku nemáte – tam je to tak, že jsou 3 hodiny, takže se bude krmit, nechceš pít, dobře, tak ti zacpu nos a polykej. Samozřejmě, všude máte lidi, kteří se budou snažit to dělat pro prachy, to je přirozené, že se to někdo bude snažit zneužít.

My jsme chtěli dělat tu profesionální péči. Ale potom jsme si to kvůli dětem rozmysleli, protože se nás zeptala dcera, jestli dáme potom i Peťu pryč někomu jinému. Tak jsme pochopili, že si tohle necháme na období, až budou starší, třeba za 10 – 15 let.”

RODINA J.

Počet biologických dětí: 2 dospělé již mimo domov

Počet přijatých dětí: 4 děti v poručnické péči

Rodiče jsou zbaveni rodičovských práv. Děti jsou právně volné, mají příjmení poručníků.

Motivace k přijetí dítěte:

Paní J.: "My když jsme se s manželem vzali, měli jsme 2 biologické děti, postavili jsme dům, všechno v pohodě, ale vždy jsme měli myšlenku, že jednou nějakému dítěti pomůžeme, až budeme cítit, že na to máme čas a podmínky. V roce 1998 jsme si podali žádost a neměli jsme žádné podmínky kromě toho, že jsme nechtěli dítě jiného etnika a kvůli špatné dostupnosti v domě jsme nechtěli dítě tělesně postižené. Prošli jsme tím vším, tenkrát jsme ještě nemuseli dělat přípravu, jen testy. Období čekání jsme prožívali bez problémů, my jsme neměli kam spěchat, bylo nám jedno, jak dlouho to bude trvat. Biologické děti jsme už měli, starali jsme se o ně a nezáleželo nám na tom, kdy k nám přijde dítě přijaté. Nevyhledávali jsme jiné možnosti, jak bychom k dítěti přišli. Proto jsme neměli ani vysoké nároky na dítě. A po roce nám zavolali, že si můžeme přijet vybrat ze 4 dětí. To byl pro mě šok, bála jsem se, jak si vyberu, jak to posoudím, nevěřila jsem, že mi dají jako někde v obchodě košík, vyber si, přečti si a dej si do košíku. Nicméně když jsme tam přijeli, tak jsme se rozhodli, že si vybereme toho čtyřletého. To byl Tomáš. Asi týden nebo 10 dní jsme tam za ním chodili a potom jsme si ho vzali. Tomáška nějak nezajímalo, co se bude dít, akorát věděl, že zítra pojedeme autkem, tak se těšil, imponoval mu manžel, protože oni tam nemají ten mužský vzor, ten tam moc chybí. Potom doma viděl psa, to všechno pro něho byly nové podněty. Ale my jsme mu to nevysvětlovali nijak, protože on to nechápal, byl na úrovni ročního dítěte. Přijel domů To probíhalo v pohodě a nenásilně. Takže to trvalo rok od podání žádosti.

Ve čtyřech letech měl ještě plenky, přes den to jsme zrušili hned, na tu noc je má dodnes (16let). Tam už je to neurotický problém. Zato je ale společensky, sociálně řekla bych nejvýše z našich dětí, slušně se chová zejména k ženám, v tomhle bych řekla dostal dar, tohle zřejmě není výchovou.

Já jsem to brala tak, že jdeme vyloženě pomáhat jednomu dítěti. Moc mi ale drásalo nervy to, že já jsem od něho z toho kojeňáku odcházela a on tam zůstával. Říkala jsem si, že každý den v rodině dobrý, dělalo mi to problémy. Jemu to ale nevadilo, ty děti jsou takové citově ploché, zavřela jsem dveře a on už nevěděl, že jsem tam byla.

Rodiče Tomáše jsme trochu znali, věděli jsme, kteří to jsou, ale ze spisu Tomáše jsme se nedozvěděli nic. Kdybychom nevěděli, že to jsou oni, tak o nich nic nevíme.

Z lékařského hlediska jsme o něm nevěděli vůbec nic, ani o jeho minulosti. Vůbec to tenkrát nebylo zaznamenáno. To jsme všechno zjišťovali až potom.

Když přišel domů, se vším jsme začínali znova. Neodpovídal věku 4 let. Uměl tak zvláště chodit, chodil jak loutka, po zahradě vůbec ne. Stále se vyvracel. Jemná motorika žádná. Úchop např. hrníčku byl tím stylem, že v případě, že se s ním otočil, tak jej na sebe vylil, otočilo se celé tělo. Nenajedl se, nemluvil vůbec, jen šeptal, jedině, co uměl říct, bylo Lenka – protože se o něj starala nějaká teta Lenka. My jsme opravdu začínali se vším od nuly.

Třeba jednou v létě objevil ve skřínce vánoční stromek, tak jsme se domluvili a udělali jsme si Vánoce, v srpnu. Dala jsem ten stromek, zapálila jsem svíčky a dala jsem mu dárek a byl šťastný. A teď jsme seděli a svíčky svítily a on najednou zůstal paf, že mu je špatně, odběhla jsem s ním na záchod a tam se pozvracel. Nevěděla jsem, myslela jsem si, že něco špatného snědl.

Na opravdické Vánoce jsme zase seděli u těch svíček a po chvíli zase – pozvracel se. Tak jsme rozsvítili. A pak jsme se třeba dozvěděli, že oni když byli bezdomovci, tak bydleli ve sklepě a oni žili jenom u těch svíček a jemu se to všechno vrátilo. A takových různých momentů bylo potom více, kdy jsme se postupně dozvíдали. Ty první dva roky byly takové krušné.

Matka ho po roce opustila a bylo to třetí dítě, které opustila. Nevím, proč tam byl do 4 let. Prostě tam byl, zřejmě nebyl právně volný, ale mohli ho dát alespoň do předběžné péče. On byl klidný, hodný, ležel, nedělal problémy, tak si ho tam nechali. Děcka které jsou nepohodlné, pláčou, ukřičené, neurotické, ty do rodiny jdou. A děti, které jsou hodné, klidné pohodové, ty zůstávají. A samozřejmě sourozenecké skupiny, to je problém. Oni dnes zastávají názor, že biologická rodina je nejdůležitější a musí se snažit na navrácení. Ale když se s tou rodinou pracuje půl roku, rok, dva roky a ta rodina nemá snahu se zlepšit, tak už je to moc.

Tomáš je mentálně postižený. Ale myslím si, že kdyby se dostal do rodiny dřív, určitě by ten mozek byl více vyvinutý, než je. On se zastavil ve svých 16 letech na úrovni 4letého dítěte. Samozřejmě by z něj nebyl žádný Einstein, ale byl by lepší. V nějakých sociálních věcech je výš, ale v něčem je na úrovni 4letého dítěte.

V dětském domově na Tonika a Jirku volali příjmením, jsou sourozenci, takže oni neměli moc zažité, jak se jmenují jménem. Byli psychicky týraní, třeba nedostali najíst, takže dodneška mají v sobě takovou tu hamížnost, hlavně co se týče jídla. Nechápu, že tak ohroženou rodinu častěji nesledovali. Vždyť jejich matka už to první dvě děti dala do adopce, potom Jirku a když se narodil Toník, tak si ho vzala zpět. Nechápu, že na ni nikdo nedohlížel, jak o ně pečuje. Myslím si, že tohle je už riziková rodina, kde by měli důsledněji o ně pečovat. Našli je na zemi ve špině, pokálené, mezi plesnivým pečivem, zanedbané, špinavé.

Jirka k nám přišel v 6ti letech a vůbec nemluvil, neuměl říct ani jednu celou větu. On se třeba když nastoupil do logopedické školky učil celý měsíc jednu jedinou větu, kterou musel umět vyslovit, ale i pochopit a ta věta byla: "To je moje." On vůbec nevěděl, že je to on, že je něco jeho. A nenaučil se dodnes pořádně mluvit. Takže Jirka nastoupil do školy až v 8 letech po dvou odkladech školní docházky. Když přišel k nám, tak mu trvalo strašně dlouho, než k nám našel nějakou cestu, důvěru. Trvalo mu možná rok, než přišel a třeba dal jen ruku. On vypadal, že by chtěl, ale jakoby se bál. Dnes už přijde, už se rád mazlí. Ohledně mého psychického stavu – já už jsem věděla, to už je všechno o tom už trošičku očekávat a vědět, jak na tom ty děti jsou, vytušit. Jasně, že mu člověk dává první poslední, ale když si vezmu, že jsem já v jeho situaci, tak by mi to dělalo taky problémy. Takže jsem to chápala. Ale je pravda, že jsem si dříve zvykla na Tonika, dříve jsem ho přijala. Měla jsem je ale stejně ráda, snažila jsem se mezi nima nedělat rozdíly. Samozřejmě, že na hodné děcko se dobře zvyká. Ale ty děti za nic nemůžou, když já si představím, že bych měla prožít desetinu z toho, co oni, tak nevím, jestli bych to vůbec zvládla.

Ten Tonda byl nejmenší, když se k nám dostal a má tu výhodu, že se umí přitulit, nemá problém se s někým zkontaktovat. Všichni ho měli rádi, protože byl takové líbivé děťátko. Fakt, že je přijaté dítě zvládá skvěle, ve škole se o tom normálně baví, že má 2 maminky, 2 tatínky, atd.

Nikola byla v ústavní péči od narození, zároveň s Tomášem, to jsem tehdy nevěděla. Začali jsme se zajímat, jaktože je tam tak dlouho a brali jsme si ji domů na návštěvu. Ona nebyla právně volná, protože ji matka navštěvovala domov dvakrát do roka (i když dceru nikdy vidět osobně nechtěla, jen jí tam něco nechala) a taky měla babičku ,která si ji taky několikrát do roka brala na víkendy. Takže s ní nikdo nic nedělal, protože nějaký zájem tam byl. Takže byla od narození v ústavní péči až do osmi let. Tak jsme si jí často brávali domů a pak jsme si dali žádost rovnou k soudu o svěřeni dítěte do péče. Chápala, že jde do rodiny, chtěla jít, ale nevím, jestli tak moc po té rodině toužila. Nikola byla (a stále je) typický případ citově naprosto deprivovaného dítěte. Vždy, když jsme projevovali nějaký cit, třeba jsme si ji vzali na klín, tak byla tvrdá, nebránila se, ale ten cit tam žádný nebyl. My jsme to brali normálně, prostě nechtěla, už jsme to zažili u Jirky. Ale trochu jsme si mysleli, že se to změní, ale nezměnilo. Neutváří si žádné vazby, vztahy, dodnes k nám nepřilnula a to už bydlí s námi 8 let. Když k nám přišla, tak si ani neuměla hrát s panenkama, byla taková, že jakýkoli náznak pečování vůbec v sobě neměla, nedokázala to. Taky když vidí miminko, tak jde vidět, že jí to nic neříká. Ona vypadá, jako že je citově připoutaná, ale ne, tam není jediná slzička, city. To se projevovalo postupně taky tak, že nemá žádný vztah k materiálním věcem, jde to vidět i na jejím pokojíčku, má ho úplně prázdný. Když něco dostane, za pár dnů nebo týdnů už to nemá, buď to někomu dá, nebo to ztratí, rozbije, nezáleží jí na ničem. Teď je na internátě, přijede v pátek z internátu a přivítání vypadá, jak kdyby tu byla celý týden, jak kdyby vyšla ven jenom na procházku. Ona vidí třeba biologickou babičku třeba po 3 měsících a při shledání vůbec nedává najevo nic, jen pozdraví. Ona nemá důvěru, protože těch lidí jí strašně moc zklamalo, včetně té babičky. Vzkazovala jí třeba často, že si pro ni v pátek přijede, potom Nikola byla nachystaná v chodbě s batůžkem a ona většinou nepřijela. Tak už potom nečekala. Pamatuju si, že když jsme ji měli na víkend, tak jsme ji dovedli z té návštěvy, ona zamávala a byla pryč. Mě to na hrudi svíralo a dusilo, jak je možné, že se to nechalo dojít až tak daleko. To se my potom můžeme snažit, domlouvát, přátelsky si povídat a všechno jde bokem, jakoby vůbec nic neslyšela. Všechny zásady slušného chování, vše to, co se do ní snažíme vložit za ty léta, všechno jakoby tam nezůstalo ani trochu. Mrzí mě to, že člověk se snaží a ono to pořád vypadá, že tam nic nezůstává. Hrozně mě to trápí.

My jsme si ji vzali v 8 letech, ale kdybychom se nezačali zajímat, věřím tomu, že by se do rodiny vůbec nedostala. Neříkejte mi, že za 8 let nenajdou vhodné pěstouny pro jedno dítě.”

Služby pro pěstouny:

Paní J.: “Rozhodně si myslím, že chybí poradenské doprovodné služby pro pěstouny, které budou přichystané pomoci v krizových situacích. To není stejné, jako sociální pracovníce. U ní si člověk má tendenci dávat pozor a mít strach, že zklamal a může si to zapamatovat a vyvodit z toho důsledky. Zkrátka posuzuje. Ta forma služby by měla být naprosto nestranná, nějaká asistenční služba. Odborník, který tomu rozumí, ale je nezávislý. Tato služba tady naprosto chybí.

Naše děti to všechny vědí, že jsou z dětského domova, my jsme to nikdy před nima netajili. Ale Tomáš to vytěsnil, nebere to. My jsme dokonce jezdili do toho dětského domova, odkud jsou. Neměli strach, věděli, že se jedeme jen podívat. Potom jsem jim vyfotila postýlky, ve kterých spali, povídali jsme si o tom, na některé věci si vzpomněli. Potom ale děti řekly, že už tam více nechtějí jezdit, že je to pořád stejné, nic jim to nedávalo. A Nikola měla kamarádky v DD a tak dvakrát jsme tam byly, ale potom tam už odmítla chodit.

U všech dětí probíhalo zvykání na nový domov tím stylem, že jsme měli tak 14 denní režim, na který si děti postupně zvykaly a potom se k tomu postupně přidávaly další aktivity, např. návštěva atd.

Co se týče biologických rodičů, děti pokud budou někdy chtít, není pro nás problém je vzít k nim a jet tam s nima.”

Reakce okolí:

Paní J.: “Moje rodina ten fakt, že si bereme děti do pěstounské péče vzala skvěle.

Rodina manžela to nepřijala, přestali jsme se stýkat. Nechápu, proč to děláme, oni by to sami nikdy neudělali. My se jich už taky straníme, nikdy mě nepodpořili. Matka to ale vzala dobře, akorát nechápala, že si bereme tolik starostí, potom to ale přijala.”

Pan J.: *“Nikdy jsem nelitoval, že jsme si děti vzali. Pocit, že toho máte dost se samozřejmě dostavil, ale nikdy jsem si nestěžoval ani nikdy bych je nechtěl vrátit zpět. Nikdy nás to nenapadlo. To není správné toho litovat. Zezačátku můžete mít ambice a plánovat si. Potom si řeknete, že bude dobře, když vyjde základní školu. Potom si řeknete, že teda bude úspěch, když dodělá speciální školu. A potom, že hlavně, že se slušně chová, máte radost, že se umí najíst a je spokojené. Byly chvíle, kdy jsme se potřebovali s někým poradit, popovídat si. Nicméně je strašně zajímavé to, že vás to třeba vyloučí, třeba z okruhu rodiny.”*

Paní J.: *“Říkala jsem si, jestli mi to stálo za to, ty nervy a už jsem nemohla, ale potom jsem vždy zjistila, že stálo. Protože ty děti za to nemůžou. Měli strašně těžký začátek do života, bohužel my jsme ho nemohli ovlivnit a jsou takoví, jací jsou. Člověk nesmí od pěstounské péče očekávat nějaký zázrak, nesmí být ambiciózní, to pak vede k vyhoření. Musí přijmout dítě takové, jaké je.”*

Získávání informací:

Paní J.: *“Před těma 10 lety nám chodíval časopis Děti a my, nyní si už všechno najdeme všechno na internetu. Ale před přijetím prvního dítěte jsme zjistili všechny informace na OSPODu, až potom jsme se zajímali více.*

Co se týče informací o dětech, tak nám nikdo neřekl pravdivé informace o jejich stavu, ať už psychickém nebo zdravotním. Dneska to přičítám tomu, že se snažili, aby ty děti šly do rodin za každou cenu. Protože věděli, že kdyby žadatelé věděli pravdivé informace, tak si je nikdo nevezme. Ve stylu hesla: “Nebudeme lhát, ale neřekneme raději nic.” Kdyby nám řekli pravdivé informace, tak např. Jirku s Tondou si nevezmeme a věřím tomu, že by tam tvrdli dodnes.”

Sociální pracovníce:

Paní J.: *“Dříve jsme měli pracovníci, se kterou jsme nebyli spokojeni, později jsme se díkybohu dostali k nynější pracovníci, pod kterou patříme teď. Tenkrát nám nastala nova*

éra. To je žena na svém místě, taky poradí, podpoří, napsala nám návrhy k soudu, vše nám obstarala a zařídila.

Považujeme dobu od podání žádosti do přijetí dítěte za neúměrně dlouhou. Ta příprava a všechno musí být. Ale od doby, kdy dostaneme papír, že jsme vhodní žadatelé, tak už by to měl být fojfr. Dneska ve světě počítačů si kliknete a vyjedete si databáze dlužníků, trestů a kde máte tu databázi volných dětí, jaktože si to každý kraj dělá sám a nespolupracují. Je spousta dětí, které jsou právně volné a jsou vhodné do rodiny, ale protože ony jsou někde už nízko v těch spisech, tak se na ně zapomíná a nepracuje se s těma starýma spisama. A ani není podle mě snaha těch dětských domovů ty děti udávat do rodin, když s nima nemají žádné starosti a jsou to dotace.

Máme nyní aktivní žádost, ale museli jsme si znova zažádat, protože jsme vždy měli žádost na jedno dítě.

Žádost jsme si dali minulý rok v srpnu, rozhodnutí přišlo na začátku tohoto roku. Nechápu, kde to tak trvá, nových žadatelů ve Zlínském kraji je tolik, že byste to spočítala na jedné ruce. Mají i ty staré spisy a dost práce, ale nechci je obhajovat, trvá to dlouho. Poradní sbory taky zasedají jedenkrát za 1-2 měsíce, což mi připadá málo.

Co se týče odborné přípravy, my jsme měli doktora Kotka, on spolupracoval i s doktorem Matějčkem, my jsme byli spokojeni. Ale co vím, tak ta úroveň té přípravy upadá, je čím dál horší. Ale pro mě osobně to mělo velký přínos. Ten systém jde obejít, když se člověk snaží a urychlit to získání dítěte.”

RODINA I.

Počet přijatých dětí: 2 děti v poručnické péči

Počet biologických dětí: 1 dítě

Paní I.: „My jsme takový hodně nestandardní případ, ten postup u nás při přijímání dětí je jiný, než většinou bývá. My jsme měli zprostředkovanou NRP přes Středisko náhradní rodinné péče v Praze, kde mají celorepublikový registr neumístitelných dětí, které už fakt

vůbec nikdo nechce, nebo už jsou třeba několikrát vrácené. Takže my jsme si obě holky vybrali sami, nebyl to ten klasický postup, že by nám dítě přidělili. Paní doktorka Bubleová, která to tam vede, byla tak hodná (tenkrát to ještě legislativně šlo), že nám dala nahlédnout do těch svých spisů a dala nám fotky asi 20ti dětí.

Lucka byla do dvou a půl let 2krát vrácená zpět do kojeneckého ústavu. Tu jsme si vybrali podle fotky. Řekli nám ale, že ta už se nenabízí, protože byla tolikrát vrácená a pořád jsou s ní nějaké problémy. Já když jsem ji ale viděla, tak ona vypadala úplně stejně jako já, když jsem byla malá, hned jsem věděla, že ji chci. Všichni byli moc vstřícní a říkali, že to můžeme ještě zkusit, natrefili jsme na dobré lidi. Akorát jsme museli s ní bydlet u toho kojeneckého ústavu v takovém zahradním domečku, abychom si zkusilil o ni pečovat. Tak jsme tam s ní byli, ona byla na práškách na nervy, strašně se vztekala, museli ji mít oddělenou, nemohla být s ostatními dětmi. Byla schopná mlátit hlavou o zeď, lámat šprušle v postýlce. No a když jsme to vydrželi ty dvě noci, tak nám ji nabalili a jeli jsme domů. Tak jsme jeli vlakem domů a mysleli jsme si, že bude nějaké těžké zvykání, Lucka vplula do domu hned, jak se otevřely dveře, potom uviděla králíka, ten se jí líbil a tím to skončilo. Ona má dodnes velice závažné poruchy chování, ale skončilo to co se týče toho připoutání. U nás to bylo jinak – my už jsme tam jeli s tím, že je prostě naše. Takže tam nebyl žádný problém. Akorát když sebou mlátila a řvala na celý panelák, tak to byly nepříjemné pocity. Potom, jak dostala astma, tak to bylo drsné, to zuřila několikrát za noc. Museli jsme ji odvykat na ty prášky na nervy taky. A jakákoli emoce se zvrhla v to, že začala zuřit, to znamená, že i smích skončil zuřením, mnohdy to tak má dodnes. Lucka na sebe strhává pozornost, moc lže, například si vymyslela, že nás opustila maminka, pak začala krást. Hodně si kupuje třeba kamarády, nějaké kamarádce třeba koupila boty, jinak je zvala do čajovny, nakoupila spousty brambůrek a kindervajíček za tisícovku. Ona jeví hodně patologické rysy, že si nakoupí třeba věci, pak to vyhodí. Nebo mi bere šperky, a kdyby si to alespoň schovávala, ale ona přijde s ním přede mě a asi si myslí, že si toho nevšimnu. Bere nám oblečení, šperky, boty, kolikrát já nemám v čem jít ven, ona to vezme, někde si to schová, nebo mi odstříhne šňůrky. Nebo to schová do tašky, do které předtím naplivala, plesnivé pečivo k tomu. Nebo vyhazuje z okna plesnivé svačiny, na zahradě bylo ted' asi 20 plesnivých svačín. Má i dvojku z chování ve škole.“

Potom, když jsme se byli v tom domově asi po třech letech podívat, tak nám ta sociální pracovníce říkala, že se úplně divila, jak si nás Lucka vyloženě vybrala, protože na všechny vždycky jen tak koukala tak odmítavě. Nám skočila na klín, tak to asi vzájemně nějak přeskočilo, tak jiskra. Jinak s tím chováním je to stále u ní problematické, hodně náročné, ona má podle všeho poruchu osobnosti, i když ta se nedá diagnostikovat dříve, než v 18 letech, tak všechno tomu napovídá. Jeví vlastně úplně učebnicové příklady dvou poruch - hraniční porucha osobnosti a histriónská porucha osobnosti. Údajně byla strašně hodná, úplně sluníčko až do doby, kdy si ji poprvé někdo odvezl z děčáku a po 14 dnech ji vrátili. Tak poté se začala takhle chovat.

Jana měla taky 2,5roku, když přišla, to už jsme šli na jistotu do Střediska náhradní rodinné péče.“

Motivace

Paní I.: „U Lucky to bylo, že jsme původně měli zažádané o adopci, nám ale potom onemocněl syn a přehodnotili jsme to. Takže jsme poznali, že i s těžším zdravotním omezením se dá žít, takže jsme potom tu žádost změnili.

U Jany už jsme si řekli, že máme ještě nějakou volnou kapacitu psychicky, že bychom mohli ještě někomu pomoci. Pak už jsme chtěli dítě nemocné. Nikdy jsme nechtěli účast rodičů, to bychom nezvládli.

Jana má těžkou slabozrakost a Aspergerův syndrom a je autistka. Měla diagnózu středně těžké mentální retardace, ale to byla špatná diagnóza. My jsme si ji brali s tím, že je úplně slepá, ale o psychomotorické retardaci nám nikdo nic neřekl. Ale my jsme si zase postavili hlavu a řekli jsme, že bychom to zkusili. Takže jsme tam přijeli a tam nás čekal naprostý šok, protože u té Lucky to byl takový pěkný dětský domůvek, kde je brali nakupovat třeba a dělali s nima různé věci. No a v tom kojeňáku v Krči, nevím, jak je to tam teď, ale tehdy to byl spíš takový lágr, ale fakt jako hrozné. Tam měli sadu těch pultíků a všechno tam probíhalo jako v továrně na běžícím páse. Ani se na nás nepodívali, nepromluvíli, když je oblékli, tak je šupli za nějakou zástěnu a nechali je tam si hrát. A ta Jana byla slepá, tak si představte stimulaci toho dítěte. Já jsem měla teda šok, jak jsem ji viděla, protože tohle

jsem nepředpokládala, já jsem si myslela, že jedu pro slepou holku. Jenomže najednou nám řekli, že má retardaci. Ted' ona tam tak seděla, ted' vlasy v obličejí, vyplazený jazyk a kývala se, hnusné hadry na sobě, to bylo prostě strašné. Ona byla úplně vychrtlá, bílá a všude jí byly vidět žíly, žmoulala si ten jazyk a občas na něco šáhla, jinak jen seděla. Takže já jsem z toho měla hodně šok, ale jelikož jsem takový typ, že když jsem si pro ni přijela, tak že si ji taky odvezu. My teda jsme říkali, že si ji oblečeme, oni nechtěli, že ji oblečou oni. Potom jsme čekali, až bude to loučení, tak jsme tam stáli, dívali jsme se na ty pracovnice, dívali jsme se na sebe navzájem asi dvě minuty a pak jsme pochopili, že žádné loučení nebude. Nemůžete z toho vinit je, to je ten aglomerát, tam je 110lůžek a na to pár ošetřovatelek, musí to být velice depresivní práce. A ta ředitelka nemá asi možnost volby to změnit, nechci si tím stěžovat na ty ošetřovatelky. Jenom chci říct, že je velký rozdíl v tom velkém masovém zařízení a v menším domově.

Já jsem se trochu styděla, jak jsme jeli zpátky, protože Janička na sobě měla rukavice o velikosti na hodně velkého chlapa, celkově byla hrozně oblečená. Tak to jsme doma přijeli a hnedka jsme všechno sundali a hodili to do popelnice. Jinak jí bylo jedno, kde je, ona to neřešila. Oni nám ani neřekli, že nejí, my jsme se jich tam ptali, ale asi to nevěděli. Kdykoli jsme se přiblížili s jídlem nebo s pitím, tak začala strašně zuřit. To bylo jediné, na co reagovala, na nic jiného nereagovala, že by se usmála, nebo podívala. Takže pití jsme nakonec museli řešit tak, že jsme ji drželi a po lžičkách jsme jí lili do krku vodu. Volali jsme i do toho domova tam se nám přiznali, že jim taky nejedla. Ale myslím, že tohle nám říct teda měli. Ale po 14 dnech byla ochotná jíst chleba v mlíku, cokoli jiného odmítala, ale my jsme byli rádi, že alespoň něco jí. Potom se nám podařilo přejít na Corn Flakesy a potom se postupně něco přidávalo a vždycky s tím byly hrozné problémy. A najednou tak po půl roce nastal převrat, začala hrozně jíst. Nerozuměla ani na svoje jméno, ničemu jinému taky ne. Neměla až do dvou let určené jméno. Co mě úplně dostalo, z čehož jsem byla úplně hotová, tak když jsme ji převlékali, tak ona ani nevytáhla tu ruku, ležela jak hadrový panák, působilo to na mě hrozně, byla úplně vyvrácená, bez nějakých reakcí. To se ale spravilo ty reakce. Bylo vidět, že to bylo tím prostředím. Ten její vývoj potom začal letět rychle, první výrazný skok byl asi tak po tom půl roce, to byl potom už raketový vývoj. S řečí byly velké problémy, ona už se potom začínala učit, jakoby se začínala učit cizí jazyk. Ale před nástupem do školy už sama uměla číst, aniž by ji to kdokoli učil (pomocí televizní

kamerové lupy). Teď už i mluví normálně a je vysoce inteligentní. Zařídili jsme jí vodícího psa, takže ze školy chodí už samostatně, i když je to dva kilometry. Už několik let studuje encyklopedie na dospělé úrovni, zajímá se o odborné knihy.

Autisté jsou velice nevyzpytatelní, zrovna včera mě tady dokopala, domlátila. Ale to jsou věci, které se těžko chápou normálním lidem. Taky se na mě divně dívají, když se mnou někde takto jedná, že si s ní neumím udělat pořádek.

Do práce nechodím, to bych nemohla zvládat ani psychicky, protože to je fakt neskutečný záběh. Prášky proti depresím bereme oba. Manžel asi 3 roky (ještě ze zaměstnání – učitel na učilišti), já 2 roky. Do toho ještě oba studujeme.“

„Všechno je to to lidech, jak moc jsou nebo nejsou ochotní.“ Pan I.

Paní I.: „Ta paní sociální pracovnice, co my máme, je skvělá, to je sociální pracovnice s velkým s.“

Já nevím, proč se tak brání tomu, aby si každý našel svou cestu vybrání dítěte. Myslím, že pro někoho je dobré, když si vybere dítě sám, tak to má větší efekt a je tam podle mě větší zodpovědnost, opravdu bych tomu tak striktně nebránila. Já si osobně myslím, že kdyby měli ti rodiče si možnost vybrat, že by to kolikrát tak špatně nedopadlo, protože by se na tom nějak podíleli.

Vždy jsme mluvili o tom, že jsou přijaté. Lucka zjistila, že když má nějaký průšvih, tak že zabírá, když se začne ptát na svoji biologickou maminku. A ona ví, že jí člověk nikdy neodbyde co se týče tohoto tématu, takže bych řekla, že je to u ní vyloženě účelové. Taky jsme se byli podívat u Janičky v domově, odkud jsme si ji vzali.“

Zdroje informací o NRP

Pan I.: „Nevěděli jsme ani, jak se žádá, potom jsme nějak zjistili, že se chodí na OSPOD. Potom jsme odebírali časopisy o náhradní rodinné péči.“

Čekání na dítě

Pani I.: „Pro nás byla strašně stresující ta doba. V tu chvíli, když se rozhodnete, že to chcete, tak to chcete hned. To je potom strašný každý měsíc. Rok trvalo, než nás schválili jako žadatele, potom jsme do 14 dnů měli Lucku doma. Tehdy to bylo tak, že v případě, že když si vybere nějaké dítě z toho časopisu ze Střediska NRP, tak se upustí od přípravy.

Neměli jsme podporu rodiny, ti nám dělali neskutečné naschvály. Oni dělali všechno možné, aby se to nestalo. Pro nás byl už každý měsíc hrozný z toho důvodu, aby už to bylo, aby se to nedalo zvrátit. U Jany ty tlaky byly ještě horší, což jsme nečekali, takže tam jsme se snažili přijmout dítě také co nejrychleji, do měsíce od podání žádosti. Zvykání trvalo dlouho, ale teď už je to skoro v pořádku, už jezdí i se všemi dětmi na dovolenou atd. Od přípravy bylo upuštěno.

Pocit bezmoci jsem neměla při zvykání, ten mám někdy spíš dneska. Teď už začíná takový ten strach, co bude.

Považujeme dobu od podání žádosti do přijetí dítěte za neúměrně dlouhou. My jsme to měli docela brzo, ale obecně vím, že to spíše ubíjí a může to člověka demotivovat.

Když už teda příprava, tak by měla být cílená na konkrétní dítě, každé dítě má svoje specifické potřeby. Myslím, že nesrovnatelně efektivnější by bylo již po přijetí dítěte chodit na tu přípravu – byla by to forma provázení. Taký je tam ten tlak, že se člověk musí tvářit, že se vším souhlasí, protože jinak „ty ty ty, ty se nám nelíbíš, ty nejsi vhodný žadatel“. Třeba v Ostravě mají přípravu tak, že jezdí na srazy pěstounských rodin, což může být efektivní a zajímavé. Tady je to spíše výcvik k určitému typu chování.“

RODINA B.

Počet přijatých dětí: 3 v adoptivní péči

Počet biologických dětí: 1

Paní B.: "Před 7 lety se nám narodila holčička s vrozenou srdeční vadou, umřela po 2 měsících a 17 dnech. Nedařilo se nám, než jsem otěhotněla tak to trvalo 9 roků a potom bylo umrtí, tak motivace byla touha po rodině a obava, že by se mohlo něco podobného stát znovu.

Čekání zezáčátku bylo stresující, ale po čase člověk přestane myslet. Můžu říct, že jak zavolala sociální pracovnice, měla jsme šok, ptala se, kdy můžeme přijet a já nevěděla co říct, řekla jsem, že se musím domluvit s manželem. Byla to taková rychlost, že my nebyli ani na kraji, poslala mně foto mailem a já se potom už nemohla dočkat, koktala jsem, obrovská radost.

No ohledně toho, že nám umřela malá, čekali jsme jen 2 roky, než byli kluci, ale zase 16 měsíců než byl Filda.

My měli napsané jedno dítě nebo 2 sourozence. Bylo nám to ale celkem jedno - jen mít opravdovou rodinu.

Tak jsme si adoptovali 2 sourozence - Jirku (necelé 3 roky) a Lukáše (8m).

Po roku jsem zjistila, že maminka je těhotná, tak jsem bojovala i o další nenarozené dítě. Filip měl 14 měsíců, když jsme ho dostali. Soudy a takové vyřizování dlouho trvalo, jejich maminka byla k nezastizení. No, mohlo by to být už dříve, na Fildovi je poznat, že nevyrůstal v rodině.

Taky Jirka, jak měl necelé 3 roky se ztěžka zadaptoval, tomu to trvalo $\frac{3}{4}$ roku, bylo to pro něho těžké. Vystřídal později i mnoho školek, protože se špatně zařazoval do společnosti. Oni nám říkali, než jsme si je brali, ať si vezmeme toho malého Lukáše, že oni se jako sourozenci neznají, že je problémový ale já nechtěla, jednou byli a jsou bráchové.

Jak jsme jeli pro posledního Fildu, měli tam narozeného nového sourozence a měli zakázané mi to říct, abych nechtěla další dítě. První jsme přemýšlela, že bych si vzala i jeho, ať jsou spolu. Bylo by to náročné ale potom jsem dala kontakt a jak si ho brala nějaká rodina, prosila jsem sociální pracovníci, ať ho předá, aby se jednou setkali, ale nevím - to je ve hvězdách jestli jim ho dala.

Potom jsme nějak otěhotněla a máme 23 měsíčního Matěje, náš biologický syn byl poslední.

Mluvíme o tom, že jsou osvojení, ví to. Jirka (8) toho to nezajímá, ale Luky (5) ho to teda zajímá, vyptává se - celkem ho zajímá rodina, fotky atd.- mají fotky z kojeneckého ústavu.

Filda má 4 roky a ten to neřeší zatím je malý.

Byli jsme tam minulý rok na návštěvě, je to přes celou republiku tak se tam i spalo, dívali se, kde byli. Nijak zvláštně se nechovali, zajímaly je hračky, ty doma nemáme tak drahé a velké.

Jinak to Jirka návštěvu v KÚ neřešil, je mu to jedno.

Na děti jsme si zvykli dobře, sem tam bojujeme, kluci jsou celkem problémoví, ale můžu na druhou stranu říct, že nikdy bych nevěřila, jak můžou být sourozenci jiní jak v chování, tak v myšlenkách a citech. Myslím, že práh bolesti kluci mají snížený, jsou ADHD.

Ale máme je rádi všechny, moc.

Dojem z ústavních zařízení, kde byli naši kluci, mám dobrý. Byli tam super, ochotní vstřícní, vše vysvětlili, ale bylo moc dětí na jednu tetu.“

